

Nedskrivning av goodwill

En skyldighet eller möjlighet?

Författare:

**Mikael Dahl
Johan Olsson
Erik Sörsjö**

Handledare:

Torbjörn Tagesson

Abstract

The purpose with this thesis was to demonstrate that other factors than the existing set of rules could influence the Management Group's decision in regards to depreciation of goodwill. We have explained the conflicts between the management group and the stakeholders by using the Agency Theory and the Stakeholder Model. We have used the Positive Accounting Theory to describe how the management group's opportunistic behaviour decides which accounting method to use. The data that was collected was composed by secondary data in the form of the companies' annual reports. The analytical tests were executed by using the Chi-square test. The test results of our part-hypothesis showed that three of them had significant connections. The connections showed that depreciation of goodwill is carried out in a large extent when following situations occur; negative result, down turn in stock price and in connection with a change of Managing Director. The results of our part-hypothesis demonstrate that other factors than the existing legislation affects the decision of depreciation of goodwill. How can this be explained? According to us, one reason can be that the management group has the possibility to make decisions with their own interest in mind, due to the "grey zone" that in our opinion exists in the current set of rules.

Sammanfattning

Många företag väljer att växa genom företagsförvärv. Under slutet av 1990-talet aktualiserades detta särskilt. Det pumpades in kapital till de expansiva IT-bolagen som genom företagsförvärv samlade på sig stora goodwillposter. Både i USA och Europa är goodwill en tillgång som förknippas med problematik. Dock skiljer de sig åt när det gäller på hur problematiken skall lösas. I Europa kvarstår användandet av avskrivningar goodwill medan USA har slopat avskrivningar och övergått till årsvisa prövningar av eventuellt nedskrivningsbehov. Utifrån problematiken och debatten kring goodwill är vårt syfte med denna uppsats att utifrån våra hypoteser och med stöd av nämnda teorier undersöka om det finns andra faktorer än de som Redovisningsrådets rekommendationer och rådande lagstiftning förespråkar angående nedskrivning av goodwill.

För att fastslå om det finns samband mellan andra faktorer och nedskrivning av goodwill genomförs studien utifrån ett positivistiskt vetenskapligt synsätt genom en kvantitativ undersökning. Vi är positivistiska då vi tror på ett samband vi sedan skall undersöka. Med tanke på att vi skall observera och registrera verkligheten "som den är" genomförs undersökningen utifrån en surveyansats. Eftersom vi grundar våra hypoteser på tidigare forskning och teorier använder vi oss av en deduktiv metod.

De teorier vi nämnt säger att företaget påverkas av både interna och externa intressenter när de skall fatta beslut. Utöver dessa faktorer påverkas företagsledningens val av redovisningsmetod även av vilket börsklimat som råder samt i vilket läge konjunkturen befinner sig i.

Datan vi samlat in består av sekundärdata i form av urvalsgruppens årsredovisningar. För att testa sambanden i datan har vi använt oss av chi-tvåtest. Resultaten av våra dokumentstudier visar att det finns andra faktorer än rådande lagstiftning som påverkar nedskrivning av goodwill. Det som påvisar att så är fallet är de samband vi funnit mellan nedskrivning av goodwill och delhypoteserna negativt resultat och VD-byte. Vad är då anledningen till att andra faktorer än dagens regelsystem påverkar nedskrivning av goodwill? Som vi ser det tillåter regelsystemet ett spelrum, som vi benämner gråzon, som företagsledningen kan utnyttja för att tillgodose sitt egenintresse. Utifrån våra tester kan vi inte säga att dagens regelsystem skall ändras men de indikerar att det finns ett behov av förändring.

Förord

Vi har under tio veckor arbetat med vår kandidatuppsats och vill här tacka de personer som hjälpt oss under arbetets gång.

Vi riktar ett stort tack till vår handledare Torbjörn Tagesson, som under hela uppsatsen bidragit med sitt stöd och engagemang.

Sist, men inte minst vill vi tacka Joakim Ekstrand, som bidragit med värdefulla tips och ideér.

Kristianstad, januari 2004

Mikael Dahl

Johan Olsson

Erik Sörsjö

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

- 1 - Inledning	3
1.1 BAKGRUND	3
1.2 PROBLEMATISERING	4
1.3 SYFTE	6
1.4 AVGRÄNSNINGAR	6
1.5 DISPOSITION	6
- 2 - Vetenskaplig metod	8
2.1 UPPSATSENS MÅL	8
2.2 VETENSKAPLIG ANSATS	8
2.3 VETENSKAPLIG METOD	9
2.4 REFERENSKRITIK	10
2.5 KAPITELSAMMANFATTNING	10
- 3 - Teori	11
3.1 GOODWILL OCH DESS PROBLEMATIK	11
3.2 LAGSTIFTNING	12
3.3 INTERNATIONELL NORMGIVNING	13
3.4 REKOMMENDATIONER	13
3.5 BEFINTLIGA TEORIER	14
3.5.1 AGENTTEORIN	14
3.5.2 POSITIVE ACCOUNTING THEORY	16
3.5.3 INTRESSENTMODELLEN	22
3.5.4 KONJUNKTUR	23
3.5.4.1 KONJUNKTURCYKEL	24
3.5.4.2 BÖRSINDEX	25
3.6 HYPOTESDISKUSSION	27
3.6.1 FÖRETAGSLEDNINGENS EGENINTRESSE	29
3.6.1.1 NEGATIVT RESULTAT	29
3.6.1.2 VD-BYTE	30
3.6.2 KONJUNKTURLÄGE	30
3.6.2.1 LÅGKONJUNKTUR	31
3.6.2.2 BÖRSNEDGÅNG	31
3.7 KAPITELSAMMANFATTNING	32
- 4 - Empirisk metod	34
4.1 UNDERSÖKNINGENS ANSATS	34
4.2 URVAL OCH POPULATION	34
4.3 DATAINSAMLING OCH BEARBETNING	36
4.4 FELTYPER	37
4.4.1 URVALSFEL	37

4.4.2 BORTFALL	38
4.4.3 MÄTFEL OCH KÄLLKRITIK	38
4.5 VALIDITETS- OCH RELIABILITETSDISKUSSION	39
4.6 OPERATIONALISERING	40
4.6.1 DOKUMENTSTUDIE	40
4.6.2 KOMPLETTERANDE DOKUMENTSTUDIE	41
4.7 KAPITELSAMMANFATTNING	42
-5- Analys	43
5.1 KAPITLET'S STRUKTUR	43
5.2 DOKUMENTSTUDIE	44
5.2.1 HYPOTESPRÖVNING	44
5.3 KOMPLETTERANDE DOKUMENTSTUDIE	47
5.3.1 HYPOTESPRÖVNING	47
5.4 ANALYS AV HUVUDHYPOTES	49
5.5 KAPITELSAMMANFATTNING	50
- 6 - Slutsatsdiskussion	51
6.1 SLUTSATS	51
6.2 FORTSATT FORSKNING	55
6.3 KAPITELSAMMANFATTNING	56
Referenslista	57
Appendix	60

- 1 -

Inledning

I detta första kapitel beskrivs bakgrunden till det valda ämnet. Vi redogör för våra och andras tankar kring goodwill och dess problematik. Denna diskussion leder fram till uppsatsens problemområde som mynnar ut i undersökningens syfte. Därefter behandlas de avgränsningar vi gjort. För att underlätta läsningen av uppsatsen avslutas kapitlet med en disposition som beskriver vad uppsatsens olika kapitel avser att behandla.

1.1 Bakgrund

"Jag skiter i goodwill"

*Bevingat uttalande av dåvarande Framfabchefen Jonas Birgersson
(Carlsson, B. Luftslotten... DN)*

Definitionerna och synpunkterna angående goodwill har under åren varit omfattande. Vid en första tanke kan det tyckas att goodwill är ett begrepp som börjat användas under de senaste åren. Men begreppet goodwill och dess problematik har existerat under många år. Första artikeln publicerades redan år 1884 i Storbritannien. Det har under 1900-talet varit delade meningar och åsikter angående goodwill mellan USA och Europa (Nilsson, 1998). Dessa olikheter kvarstår i stora drag och kräver en ökad harmonisering av dagens redovisning av goodwill.

Financial Accounting Standards Board (FASB) i USA har under år 2001 ändrat sitt synsätt på goodwill. Numera anses goodwill och andra immateriella tillgångar ha en bestående ekonomisk livslängd. Följden har blivit att USA har slopat avskrivningar och istället gör årsvisa prövningar av eventuellt nedskrivningsbehov. Reglerna är hårda och ingen hänsyn tas till om värdenedgången är varaktig. Det bör påpekas att immateriella tillgångar med icke-beständiga liv skall skrivas av enligt plan. Ställningstagandet som USA tagit präglas av principen om rättvisande bild, "True and fair view". Europas motsvarighet till FASB International Accounting Standards Board (IASB) anser att alla immateriella

tillgångsslag inklusive goodwill har en begränsad ekonomisk livslängd. Detta leder till att avskrivningar enligt plan aktualiseras. Enligt IASB skall en nedskrivning genomföras om värdenedgången är varaktig. IASB präglas av både försiktighetsprincipen och principen om rättvisande bild (Johansson Rankin, C. Redovisning av... *Balans*).

"...som skillnaden mellan värdet på en levande häst och samma häst uppdelad i hund och kattmat"

I redovisningslitteraturen stöter vi på en mängd olika definitioner på goodwill. Ovan har vi citerat Dicksees definition från år 1897 som kanske är en av de mest färgstarka (Enström, S. Värdering av... *Balans*). Goodwill kan definieras som anseende, gott namn, rykte, uppskattning och affärsvärde. Det immatriella värde som representeras av ett företags inarbetade organisation, firmanamn, kundkrets, varumärke mm. Det mervärde som betalas utöver tillgångarna vid köp av ett företag (Laurell, Ångström, Örtengren, 2002).

Enligt Redovisningsrådet kan goodwill ses som en betalning för framtida ekonomiska fördelar. Fördelarna kan vara en följd av synergier mellan förvärvade och egna tillgångar.

"Nedskrivning av goodwill är ett kvitto på ett dåligt företagsförvärv"
(Nilsson, 1998)

Många företag väljer att växa genom företagsförvärv. Under slutet av 1990-talet aktualiserades detta särskilt. Det pumpades in kapital till de expansiva IT-bolagen som genom företagsförvärv samlade på sig stora goodwillposter. Detta fenomen belystes främst av IT-bolagen men genomsyrade hela näringslivet. Baksmällan kommer idag. Tillgångssidan hos många företag utgörs av stora goodwillposter och företagen vet inte riktigt hur de skall behandla dem.

1.2 Problematisering

"Atlas Copco desarmerar goodwill-bomben och gör en nedskrivning av goodwill på hela 7 miljarder. Den färske VD:n Gunnar Brock tvingas i sin första Atlas-rapport att ta fram sopkvasten för att städa upp efter sin företrädare Giulio Mazzalupi"
(ekonomi24.se, 2002)

Kommentarer liknande den ovan blir alltmer synlig i dagens media. En tanke som slår oss är om nedskrivningen i citatet ovan är en handling som bygger på Redovisningsrådets rekommendationer och befintliga lagar, eller om nedskrivningen kan förklaras av andra underliggande faktorer.

Enligt ÅRL 4 kap skall en anläggningstillgång skrivas ned om värdet på balansdagen är lägre än anskaffningsvärdet. Tillgången skall skrivas ned till detta lägre värde, om det kan antas att värdenedgången är bestående.

Enligt Redovisningsrådet skall en tillgångs återvinningsvärde fastställas om det finns någon indikation som tyder på att tillgångens värde minskat. Återvinningsvärdet för goodwill och andra immateriella tillgångar skall fastställas årligen om avskrivningstiden överstiger 20 år. En tillgång skall skrivas ner när det redovisade värdet överstiger återvinningsvärdet. Nedskrivningsbeloppet skall belasta årets resultat. Företag får inte som tidigare göra nedskrivning direkt mot eget kapital i balansräkningen.

Rådande lagstiftning och rekommendationer ger direktiv om hur goodwill skall behandlas. Vi anser inte att dessa direktiv är tillräckligt tydliga, utan företag har möjligheter att operera i en "gråzon" som vi tror existerar. Vi tror därför inte att nedskrivningarna görs enbart utifrån gällande lagstiftning och rekommendationer. Omständigheter kring VD-byten, vilket resultat ett företag redovisar, det rådande konjunkturläget företaget befinner sig i, samt börsklimatet som råder, tror vi påverkar beslut om att genomföra nedskrivning av goodwill.

Enligt Watts och Zimmerman (1986) som behandlar "Positive Accounting Theory" tenderar chefer i företag med belöningsssystem i form av bonusprogram att agera på ett sätt som maximerar deras egen nytta. Eftersom de har för avsikt att tillförskansa sig så hög bonus som möjligt. Utifrån Watts och Zimmermans teori fick vi funderingen om VD:s egenintresse kan vara något som påverkar företags nedskrivningar av goodwill. Om en VD:s bonus relateras till rapporterad vinst kan incitament uppstå för att inte göra nedskrivning av goodwill trots att detta krävs enligt lagstiftning och rekommendationer. Företagsledningens opportunistiska beteende tror vi kan vara något som påverkar beslut om nedskrivning av goodwill. Ett aktuellt bevis på hur opportunistiskt beteende är de händelser som nyligen uppdagats i det börsnoterade bolaget Skandia.

Analytikern Peter Malmkvist diskuterar i artikeln Dags för jakt på siffertal i DN att det vid tillträde av en ny VD plockar upp diverse oväntade bokföringsdetaljer. Vidare menar han att de alltid finns anledning att dissikera de luddiga begrepp som jämförelsestörande poster och goodwill.

Utifrån denna diskussion tror vi att ett tillträdande av en ny VD påverkar beslut om nedskrivning av goodwill. Detta antagande förstärks av vad som inträffade hos Atlas Copco när de bytte VD. Vidare visar en undersökning, gjord 17 november 2003, framställd av PR Byrå Burson-Marsteller och Research International att förtroendet för chefer ökar när de visar handlingskraft. (Westman. H, Hög bonus största... Di) De ovan nämnda exemplen för in oss på tanken att ledningen utsätts för ett tryck från aktieägare och andra intressenter att handla på ett visst sätt.

Scott (2003) hänvisar till en rapport skriven av Healy (1985), kallad "The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions" där Healy visar att om företagscheferna inte rapporterar en vinst som innebär att de skall erhålla någon bonus, kan företagscheferna lika väl använda sig av redovisningsmetoder som sänker den rapporterade vinsten ytterligare. Om företagscheferna gör det valet ökar deras möjligheter till att erhålla bonus kommande år. Detta till följd av att nuvarande nedskrivningar reducerar framtida krav på nedskrivningar. Detta

kallade Healy för att företagen genomgår ett s k ”stålbad”. Detta resonemang för in oss på tanken att nedskrivning av goodwill genomförs när ett företag uppvisar ett negativt resultat.

Den goodwill som Atlas Copco skrev ned kan hänföras till köpet av Rental Service under år 1999. Under det aktuella året rådde högkonjunktur. Det kan vara så att Atlas Copco köpte Rental Service för dyrt, dvs de överskattade företagets framtida generering av kassaflöden, pga konjunkturläget. Nedskrivningen gjordes i ett klimat av pessimism och lågkonjunktur under år 2002. Nedskrivning i lågkonjunktur är enligt oss logiskt, eftersom genereringen av kassaflöde rimligtvis är lägre då.

Vidare menar Lundberg (1994) att företag under lågkonjunktur sanerar bort felinvesteringar. Utifrån detta resonemang tror vi att beslut om nedskrivning av goodwill fattas i lågkonjunktur. Eftersom en börsnedgång indikerar att en sämre konjunktur är att vänta tror vi att företagen genomför nedskrivningar av goodwill i en börsnedgång. Detta ställningstagande har vi grundat utifrån RR 17 som säger att värderingen av goodwill skall bygga på framtida kassaflöden.

1.3 Syfte

Vårt syfte med denna uppsats är att utifrån våra hypoteser och med stöd av nämnda teorier undersöka om det finns andra faktorer än de som Redovisningsrådets rekommendationer och rådande lagstiftning förespråkar angående nedskrivning av goodwill.

1.4 Avgränsningar

Det finns företag som är icke konjunkturkänsliga. Detta bortser vi ifrån och utgår istället från att samtliga företag påverkas av konjunkturläget. Vidare antar vi att genereringen av kassaflöde är lägre under en lågkonjunktur än under en högkonjunktur.

1.5 Disposition

Vår uppsats består av sex kapitel. De tre första kapitlen utgör den teoretiska delen av uppsatsen. Nästföljande kapitel behandlar upplägget av undersökningens praktiska del. Slutligen knyts teori och empiri samman med hjälp av våra egna resonemang i de två sista kapitlen. Nedan följer en kort presentation av föreliggande uppsats.

Kapitel 1 - Inledning

I detta första kapitel beskrivs bakgrunden till det valda ämnet. Det redogörs för våra och andras tankar runt goodwill, vilket mynnar ut i studiens problematisering. Kapitlet avslutas med syfte och avgränsningar.

Kapitel 2 - Vetenskaplig metod

Det vetenskapliga metodkapitlet innehåller inledningsvis en framställning av uppsatsens mål, vetenskapliga ansats samt en diskussion kring den vetenskapliga metod vi valt för studiens genomförande.

Kapitel 3 - Teori

Teorikapitlet är en genomgång av den litteratur som behandlar goodwill samt vad som påverkar företagsledningens beslut. De teorier som behandlas bildar den teoretiska referensram, som ligger till grund för de hypoteser som datainsamling, analys och tolkning utgår ifrån

Kapitel 4 - Empirisk metod

I detta kapitel presenteras arbetsgången för urvalet och det praktiska tillvägagångssätt för hur data samlats in och bearbetats. Vidare diskuteras de svårigheter som det statistiska arbetet medfört. Avslutningsvis diskuteras vi operationaliseringen av våra delhypoteser.

Kapitel 5 - Analys

I kapitlet analyseras data från de dokumentstudier vi genomfört. Kapitlet är dock uppdelat med avseende på vilken studie som analyseras. Denna information som skapats av datan i detta kapitel, skall i nästa kapitel sammanfattas i en slutsatsdiskussion

Kapitel 6 - Slutsatsdiskussion

I detta kapitel utgår vi ifrån analysen i föregående kapitel och drar slutsatser kring våra hypoteser. Vidare förs en diskussion om dessa slutsatser. Kapitlet avslutas med förslag till fortsatt forskning.

- 2 -

Vetenskaplig metod

Det vetenskapliga metodkapitlet kommer inledningsvis att beskriva målet med uppsatsen. Därefter kommer vi redogöra för studiens vetenskapliga inriktning. Kapitlet avslutas med en diskussion kring de teorier vi valt att använda oss av i kapitel tre.

2.1 Uppsatsens mål

Vårt mål med uppsatsen är att med stöd av teorier och med en egenkonstruerad modell påvisa att nedskrivning av goodwill påverkas av andra faktorer än befintliga lagar och Redovisningsrådets rekommendationer. Faktorer vi valt att pröva är företagsledningens egenintresse och konjunkturläge.

2.2 Vetenskaplig ansats

För att få fram relevant information har vi valt att göra dokumentstudier av årsredovisningar. Med hjälp av dessa dokumentstudier skall vi försöka finna logiska testbara samband mellan valda faktorer och nedskrivning av goodwill. (Backman, 1997).

Saunders, Lewis och Thornhill (2003) menar att om forskaren intar en roll som en objektiv analytiker som gör fristående tolkningar av den data som forskaren samlat in, utan uppenbara egna värderingar, tillhör han/hon den positivistiska traditionen. Vidare menar de att det då krävs ett välstrukturerat förfaringsätt för att därmed förenkla svaren och de kvantifierbara observationer som leder till statistiska analyser. Detta innebär att vi använder oss av en positivistisk ansats.

En möjlig undersökning för oss hade kunnat vara att göra intervjuer på företag med berörda chefer som t ex VD för att på så sätt utifrån deras perspektiv se om det finns andra faktorer som påverkar nedskrivning av goodwill. Detta tror vi skulle ge en felaktig bild pga att vi tror att VD:s svar skulle präglas av vad lagen säger. Dessutom skulle det vara svårt att genomföra med hänsyn till begränsningar i ekonomi och tid. Detta medför att en hermeneutisk ansats inte är aktuell.

2.3 Vetenskaplig metod

En undersökning med i huvudsak förklarande syfte koncentreras vanligen till ett relativt litet antal variabler. I en förklarande undersökning är ofta vissa i förväg identifierade och tänkbara förklaringsfaktorer av centralt intresse (Lekvall & Wahlbin, 2001). Utifrån detta får vår undersökning en förklarande inriktning. Enligt Svenning (2000) är inte huvudsyftet med förklarande eller kausal-analytiska undersökningar att ge en enkel beskrivning av verkligheten utan att förklara hur saker "hänger ihop". Med detta menar han att forskaren fastställer hur variabler samvarierar, dvs hur de påverkar varandra. Utifrån våra teorier i kapitel tre har vi ställt upp ett antal hypoteser som vi tänkt testa genom vår empiriska undersökning och därmed fastställa eventuella samband mellan våra variabler.

Vi har teorier som påvisar att det finns andra faktorer än Redovisningsrådets rekommendationer och befintlig lagstiftning som påverkar nedskrivning av goodwill. Andra faktorer som påverkar kan vara företagsledningens egenintresse som stöds av Positive Accounting Theory, påtryckningar på ledningen från aktieägare och andra intressenter som stöds av agentteorin respektive intressentmodellen.

Fregert och Jonung, (2003) anser att avsaknaden av en entydig beskrivning och teori för konjunkturcykeln är ett besvärande problem. Därför har vi valt att utgå från makroekonomiska antaganden vid bestämmandet av konjunkturcykelns utseende.

Ett alternativ hade varit att titta på teorier som förklarar organisationers och individers beteende i specifika situationer. Detta är inte aktuellt pga att vi valt en kvantitativ undersökning. Vi har valt att inte jämföra branscher och därmed har vi inte behandlat institutionell teori.

Dessa teorier tillsammans med våra hypoteser åskådliggör vi i kapitel tre genom en egenkonstruerad modell. Denna modell realiserar uppsatsens syfte.

Med utgångspunkt från nämnda teorier har vi skapat testbara hypoteser. Utifrån dessa förutsättningar skall vi dra slutsatser. Detta förfarande medför att vi kommer använda oss av en deduktiv metod (Backman, 1997).

2.4 Referenskritik

Det finns i vår referenslista exempel på litteratur som är något äldre. Vi har försökt att inte vara selektiva i vårt sökande av sekundärdata och har använt oss av litteratur som vi funnit relevant och intressant oavsett publiceringsår.

Stor del av litteraturen är amerikansk även om uppsatsen omfattar den svenska marknaden. Detta beror dels på att det inte skrivits lika mycket svensk litteratur om vårt undersökningsområde och dels på att den amerikanska redovisningen påverkar den svenska, vilket gjort att vi många gånger ansett den amerikanska litteraturen tillämplig på den svenska marknaden.

2.5 Kapitelsammanfattning

Vårt mål är att, med stöd av nämnda teorier, påvisa att nedskrivning av goodwill påverkas av andra faktorer än befintliga lagar och rekommendationer. För att fastslå om dessa samband existerar genomförs studien utifrån ett positivistiskt vetenskapligt synsätt genom en kvantitativ undersökning. Vi är positivistiska då vi tror på ett samband vi sedan skall undersöka. Då vår undersökning i huvudsak har ett förklarande syfte koncentreras den till ett relativt litet antal variabler. Eftersom vi grundar våra hypoteser på tidigare forskning och teorier använder vi oss av en deduktiv metod. Litteraturen vi nämnt är till stor del amerikansk, men vi har valt den pga att vi inte funnit motsvarande teori inom den svenska litteraturen.

- 3 -

Teori

I slutet av detta kapitel åskådliggör vi en egenkonstruerad modell som beskriver vår huvudhypotes. Med vår huvudhypotes som utgångspunkt har vi ställt fyra delhypoteser. Innan vi behandlar valda teorier, som stödjer våra hypoteser, skall vi först i detta kapitel på ett övergripande sätt redogöra för begreppet goodwill och dess problematik, samt de regler som gäller för goodwill i dagsläget.

3.1 Goodwill och dess problematik

Beskrivningarna och definitionerna av goodwill har under åren varit väldigt omfattande. För att välja en definition, har vi valt den som återfinns i ÅRL. Den lyder enligt följande:

"... ersättning som vid förvärv av rörelse överstiger det behållna värdet av de tillgångar som förvärvats och de skulder som övertagits"

ÅRL (1995:1554), 2§, 1st, 2003).

Enligt Hendriksen och Van Breda (1992) är goodwill den största immateriella tillgång i de flesta företag. Den är också den mest komplexa immateriella tillgång att hantera pga många brister i dess kännetecken, kopplat till tillgången, som identifierbarheten och separerbarheten. Som resultat av detta har värderingen fått stor uppmärksamhet. Vidare tar de upp tre karaktäristiska drag som skiljer materiella och immateriella tillgångar åt. För det första finns det inte någon alternativ användning för immateriella tillgångar i motsats till materiella tillgångar. För det andra kan immateriella tillgångar inte separeras från företaget eller företagens egendom. De existerar och har värde enbart i kombination med materiella tillgångar eller företaget. Det tredje och sista karaktäristiska draget, som skiljer dem åt, är värdet av de framtida fördelar som kommer att erhållas. När det gäller immateriella tillgångar råder det stor osäkerhet kring fastställandet av detta värde. Det främsta exemplet på en immateriell tillgång som saknar alternativ användbarhet, separerbarhet och vars fördelar är högst osäkra att bestämma, är goodwill.

I enlighet med ÅRL:s definition uppstår goodwill vid företagsförvärv. Skillnaden mellan anskaffningsvärdet för de förvärvade aktierna och värdet på identifierbara tillgångar och skulder utgör goodwill (Rundfelt, 2001).

Nilsson (2002) säger att goodwillreglerna är ett kärt stridsämne i storföretagens redovisningar och det har ibland förekommit att svenska börsföretag frångått de svenska normerna med hänvisning till att verksamheten är internationellt inriktad. Samtidigt poängterar Rundfelt (2001) att det under de senaste åren tagits stora steg mot en harmonisering av reglerna. Han säger vidare att redovisningen av goodwill har uppmärksammats till följd av de höga förvärvspriserna som ägde rum i början av år 2000, den så kallade IT-bubblan.

När sedan börskurserna börjat falla har dessa goodwillvärden kommit att ifrågasättas.

3.2 Lagstiftning

ÅRL innehåller ett antal grundläggande redovisningsprinciper som skall iakttas vid upprättande av årsredovisning (FAR, 2002).

ÅRL stadgar att årsredovisningen skall uppfylla kravet på överskådlighet, dvs informationen skall bli vara lättillgänglig och presenterad på ett relevant och systematiskt sätt, och i enlighet med lag och god redovisningssed. God redovisningssed innebär alltid att lag skall följas. Dessutom finns normer från normgivare som skall beaktas. Dessa normgivare är bland annat Bokföringsnämnden och Redovisningsrådet men det finns även äldre normer från FAR som fortfarande skall tillämpas. Vidare skall balansräkningen, resultaträkningen och noterna upprättas som en helhet. Noterna skall innehålla den information som behövs för att förstå balans- och resultaträkningen. Balansräkningen, resultaträkningen och noterna ska också ge en rättvisande bild. En tillämpning av god redovisningssed ger i de allra flesta fall en rättvisande bild av företaget (ÅRL, 2002).

Anläggningstillgångar kan delas upp på materiella, immateriella och finansiella tillgångar. I ÅRL 4 kapitel stadgas hur företag skall behandla nedskrivning av anläggningstillgångar.

Följande paragrafer berör nedskrivning av goodwill.

I 5§ stadgas att om en anläggningstillgång på balansdagen har ett lägre värde än det som följer av 3§ och 4§ första stycket, skall tillgången skrivas ned till detta lägre värde, om det kan antas att värdenedgången är bestående.

I 3§ stadgas att, en anläggningstillgång skall tas upp till det belopp motsvarande utgifterna för tillgångens förvärv eller tillverkning. (anskaffningsvärdet)

Till anskaffningsvärdet skall räknas in utgifter som är hänförliga till förvärvet samt skäliga indirekta kostnader om anläggningstillgången är producerad.

I 4§ stadgas att anläggningstillgångar med begränsad ekonomisk livslängd skall skrivas av systematiskt över denna livslängd.

3.3 Internationell normgivning

Den dominerande organisationen för utgivning av rekommendationer, inom redovisning, är International Accounting Standards Board (IASB). Redovisningsrådets normer baseras i stor utsträckning utifrån IASB:s normer (Nilsson, 1999).

Organisationens mål är att deras redovisningsnormer International Financial Reporting Standards (IFRS) skall bli internationellt accepterade och att verka för en harmonisering av redovisningsnormer (Nilsson, 1999).

IASB:s regler om goodwill bygger på att alla tillgångsslag inklusive goodwill har en begränsad ekonomisk livslängd. Här skiljer sig IASB tillämpning mot den amerikanska, där goodwill numera anses ha ett bestående värde och inga avskrivningar skall göras. Istället skall årliga prövningar göras om det finns nedskrivningsbehov.

3.4 Rekommendationer

Redovisningsrådets rekommendation 17 behandlar nedskrivningar inklusive nedskrivningar av goodwillposten. Om ingenting annat nämns är informationen i detta delkapitel hämtad från RR 17 i FAR:s samlingsvolym, 2002.

Redovisningsrådet är en av de ledande normgivarna i Sverige. Rekommendationerna som Redovisningsrådet ger ut är inte bindande men de har fått stor genomslagskraft i praxis om vad som skall förstås med god redovisningssed. Om något börsbolag avviker från någon av rekommendationerna måste företaget motivera varför (Nilsson, 1999).

Enligt Redovisningsrådet kan goodwill ses som en betalning av framtida ekonomiska fördelar, t ex för synergier mellan förvärvade och egna tillgångar. Goodwill ger inte upphov till inbetalningar oberoende av andra tillgångar eller grupper av tillgångar och därför kan inte återvinningsvärdet på goodwill, sett isolerat, fastställas.

När det gäller Redovisningsrådets syn på nedskrivningar skall företaget fastställa en tillgångs återvinningsvärde om det finns någon indikation som tyder på att tillgångens värde minskat. En tillgång skall skrivas ner när det redovisade värdet överstiger återvinningsvärdet. Nedskrivningsbeloppet skall belasta årets resultat. Vilket innebär att företag inte som tidigare får göra nedskrivningen direkt mot eget kapital i balansräkningen.

Om värdet på en kassagenererande verksamhet behöver skrivas ner skall företaget fastställa om det finns goodwill som är hänförlig till den enheten. När företaget skriver ner värdet på en kassagenererande enhet skall det först skriva av eventuell goodwill och därefter övriga tillgångar i proportion till deras redovisade värde. Anledningen till att goodwill i en kassagenererande enhet skall

skrivas ner först hänger samman med svårigheten att beräkna återvinningsvärdet för goodwill.

Återvinningsvärdet för goodwill och andra immateriella tillgångar skall fastställas årligen om avskrivningstiden överstiger 20 år. Med återvinningsvärdet avses det högsta av en tillgångs nettoförsäljningsvärde och nyttjandevärde. Nettoförsäljningsvärdet utgörs av det belopp till vilket en tillgång kan överlåtas mellan parter som är oberoende av varandra, välinformerade och med ett intresse av transaktionen. Avdrag skall göras för direkta försäljningskostnader.

Nyttjandevärdet utgörs av nuvärdet av de uppskattade framtida betalningar som tillgången väntas ge upphov till under sin nyttjandeperiod inklusive beräknat restvärde vid slutet av nyttjandeperioden.

Nyttjandevärdet skall enligt Redovisningsrådet bestämmas med hjälp av uppskattningar av framtida betalningsflöden som bygger på rimliga och verifierbara antaganden och som speglar företagets bästa bedömning av de ekonomiska förhållanden som beräknas råda under tillgångens återstående nyttjandeperiod.

Vidare skall företaget enligt Redovisningsrådet fastställa en diskonteringsränta före skatt som återspeglar marknadens aktuella bedömningar av pengars tidsvärde och de risker som är knutna till tillgången.

Återvinningsvärdet skall fastställas för enskilda tillgångar. Om detta inte är möjligt skall företaget fastställa återvinningsvärdet för den kassagenererande enhet vilken tillgången hör till.

3.5 Befintliga teorier

Inledningsvis skall vi i detta avsnitt behandla Agentteorin, Positive Accounting Theory samt Intressentmodellen. Vidare skall vi också behandla konjunkturläge och börsindex.

3.5.1 Agentteorin

Begreppet Corporate Governance avser olika aspekter på hur ett företags ledning är strukturerad utifrån den maktbalans som existerar mellan olika externa och interna intressenter. På svenska kallas det oftast ägarstyrning. Den teoretiska grunden för akademisk forskning på området är främst agentteorin (Nilsson, 1999).

Enligt Fitzroy, Acs och Gerlowski (1998) kan klassiska konflikter mellan företagsledning och ägarna analyseras utifrån denna teori.

Agentteorin innebär att i ett företag som ägs och styrs av en entreprenör sammanfaller egenintresset med företagsintresset (Nilsson, 1999). När företaget blir större tillsätts en VD och ägarna, ibland flera tusen blir s k huvudmän (principaler) och VD:n blir agent. VD:n kallas agent för att visa att han skall eller

bör agera utifrån huvudmännens intressen och inte sina egna när densamma fattar beslut för organisationens räkning (Hatch, 1997). Det är ytterst viktigt att ledningen agerar i ägarnas intresse eftersom ägarnas ersättning till skillnad från andra intressenter inte är reglerad genom kontrakt med företaget (Smith, 2000). I agentteorin uppfattas organisationens kontrollproblem utifrån ägarnas och andra intressenters synvinkel, de senare kan exempelvis vara kreditgivare. Problem uppstår, enligt agentteorin, eftersom divergerande intressen uppkommer (Hatch, 1997). Företagsledningen är enligt Douma och Schreuder (1998) ute efter prestige, pengar och makt medan aktieägare enbart är ute efter avkastning. Ledningen är i en position där de kan berika sig själva på bekostnad av aktieägarna. Vidare hänvisar de till Adam Smith's bok *The Wealth of Nations* där Smith tar upp att det i stora företag är ledningen som är ansvariga för andras tillgångar och pengar och ägarna kan inte förvänta sig att de skall ta hand om dem lika bra som ett mindre företag där ägarna och ledningen är samma personer.

Enligt Hatch (1997) kan konflikterna mellan de olika intressena angripas med hjälp av kontrakt som ser till att ledningens egenintressen inte tar över ägarnas intressen. Kontrakten specificerar gränser och handlingar och utlovar belöning om huvudmännens mål blir uppfyllda. Det är viktigt att agenternas belöningar grundar sig på aktiviteter som gynnar huvudmännens intressen.

Anledningen till att ett företag har agenter är att ägarna inte vill, eller kan vara ständigt närvarande för att skydda sina intressen. Eftersom inte ägarna alltid är närvarande leder det till att agenterna kan handla opportunistiskt och därmed uppstår en risk att de inte fullgör sina skyldigheter eller tar sitt ansvar. Agentteorin säger således att ägarna inte alltid kan lita på att agenterna betar sig på det sätt som parterna kommit överrens om. Ägarnas förmåga att veta eller ta reda på om en agent fullgör sina skyldigheter på ett korrekt sätt är beroende av vilken information ägarna har. Det är dock svårt att ha fullständig information och det skulle vara mycket tidskrävande. I detta förhållande uppstår assymetrisk information (Hatch, 1997).

Asymmetrisk information uppstår när en part i ett avtal har bättre information om någon del av avtalet än vad andra parten har (Fitzroy et al. 1998). Oftast förekommer assymetrisk information vilket betyder att en agent kan undkomma sitt ansvar utan att bli upptäckt vilket kan vara frestande. Ägarna löper här en risk att bli utnyttjade. Med hjälp av budgetsysteem och kostnadsredovisning kan detta förebyggas (Hatch, 1997). Vidare hänvisar Hatch till Kathleen Eisenhardt (1985) som menar att agenten också kan belönas om densamma uppnår ett visst resultat. Resultatet blir då ett surrogatmått på beteendet.

Detta sätt att belöna eller bestraffa en agent har dock svagheter. Resultatet som agenten presterar kan ha påverkats både positivt och negativt av yttre faktorer som agenten inte råder över. Det är därför svårt att utforma ett rättvist belönings-system eftersom ägarna inte kan veta om agentens prestation beror på egen förmåga eller på yttre faktorer (Douma & Schreuder, 1998). Resultatmättet kan också vara ett problem när företagets framtid är osäker (Hatch, 1997).

Vidare hänvisar Hatch (1997) till en intervju med Peter Doyle (1996) i Financial Times att belöningsystem kan leda till att chefer föredrar vinst på kort sikt vilket är på bekostnad av den långsiktiga konkurrenskraften. Höjda priser av ledningen och minskade investeringar kan också underminera de långsiktiga målen och kanske också överlevnaden.

Revisorns uppgift enligt agentteorin är att kritiskt granska företagets ledning och redovisning och det stärker därmed aktieägarnas kontroll av företagsledningen. Valet av revisor och förhållandet mellan revisorn och ägarna blir därför av avgörande betydelse. Problemen blir störst i företag där ägarinflytandet är svagt. Ett svagt ägarinflytande kan bero på att deltagandet på bolagsstämmor är ovanligt och ett stort indirekt ägande i företag via fonder. Den verkställande ledningen kan då dominera starkt i företaget och deras egenintresse blir därför stort. Revisorerna utför ofta konsulttjänster vid sidan av revisionsarbetet vilket stärker banden till ledningen och försvagar kontrollmekanismen för ägarna mot den verkställande ledningen (Nilsson, 1999).

Enligt Mathews och Perera (1996) är den grundläggande förutsättningen för agentteorin att teorin inkluderar en teori om företaget som tar hänsyn till motivationsbaserat beteende hos företagscheferna, kostnaderna för företagscheferna och, under säkra omständigheter, kapitalets ägarsstruktur i företaget. Det kännetecknas av ett ständigt sökande av ett kontrakt som är mest lämpligt mellan principalen och agenten.

Dessa grundläggande förutsättningar leder in oss i tankegångarna runt Positive Accounting Theory (PAT). Mathews och Perera (1996) menar att PAT baseras på kontraktprocessen eller agentförhållandet mellan företagschefer och andra grupper, som t ex aktieägare och långivare. Vidare menar de att agentteorin har haft ett starkt inflytande vid uppbyggnaden av PAT.

3.5.2 Positive Accounting Theory

Positive Accounting Theory (PAT) är enligt Mathews och Perera (1996) en teori som går ut på att förutsäga vilka redovisningsmetoder företagets chefer väljer samt om hur chefer tar till sig nya redovisningsrekommendationer.

Ordet positiv speglar att teorin försöker göra förutsägelser ur faktiska händelser. Teorin försöker förklara och förutsäga vilka konsekvenserna blir om vissa valmöjligheter ges. Ett exempel på detta är det val av redovisningsmetoder som företag gör och hur företaget reagerar på införandet av nya rekommendationer (Scott, 2003).

PAT utgår från att företag organiserar sig på det effektivaste sättet, för att maximera deras möjligheter till överlevnad. En del företag är mer decentraliserade än andra, vissa företag sköter aktiviteterna inom företaget medan andra kontrakterar ut samma aktiviteter, andra företag finansierar verksamheten mer genom skulder än andra etc (Scott, 2003).

Enligt Watts och Zimmerman (1986) kan ett företag beskrivas som en organisation som byggs upp genom olika kontrakt mellan individer med egenintresse. Varje individ är medveten om att hans eller hennes välbefinnande beror på företagets överlevnad men samtidigt har de incitament att handla på ett sätt som reducerar företagets värde och dess överlevnad.

Exempel på sådana kontrakt som är centrala för företagets verksamhet är kontrakt med anställda (inklusive chefer), med leverantörer och med långgivare. I samband med dessa kontrakt uppstår olika kostnader som företaget vill minimera. Det kan vara kostnader i samband med förhandling, kontrollering av kontraktets utförande, möjliga omförhandlingar av befintliga kontrakt samt förväntade kostnader för konkurs och andra typer av finansiella problem. Många av dessa kontrakt sammankopplas med redovisningsvariabler. Anställdas befordran och belöning kan baseras på ex företagets vinst, mått på individuella mål, som t ex kostnadskontroll. Kontrakt med leverantörer kan vara beroende av likviditet och finansiella variabler. Långgivare kan kräva säkerhet i form utav att företaget bibehåller vissa nivåer på mått som t ex skuldsättningsgraden (Scott, 2003).

Watts och Zimmerman (1986) menar att PAT utgår från att företagets val av redovisningsmetod väljs som en del av ett bredare problem för att uppnå effektiv ägarstyrning.

Effektiv ägarstyrning kräver ständiga reduceringar av kostnader för kapital och kontraktskostnader. Kostnader för kapital kan reduceras genom att välja en redovisningsmetod som informerar marknaden fullständigt, på så sätt reduceras investerarnas problem med adverse selection. Metoder som informerar marknaden fullständigt kan samtidigt begränsa korrelationen mellan företagets prestation och chefers insatser, därmed ökar kostnaderna för moral hazard. Totala kostnader minimeras genom någon form av kohandel mellan dessa kostnader (Scott, 2003).

PAT går inte så långt att företag precis skall specificera de redovisningsmetoder som företaget skall använda, det vore alltför kostsamt. Däremot är det önskvärt att cheferna ges viss flexibilitet att välja mellan olika redovisningsmetoder för att kunna tackla nya och oförutsedda händelser. Att ge cheferna denna flexibilitet öppnar samtidigt möjligheten för opportunistiskt beteende. Med det menas att om cheferna har olika metoder att välja mellan, väljer de den metod som på bästa sätt uppfyller deras egna syften. Teorin anser inte att chefer agerar för att maximera företagets vinst, utan att de enbart vill maximera företagets vinst om han eller hon samtidigt uppfattar det som att det kommer ligga i samklang med hans eller hennes egenintresse (Scott, 2003).

Watts och Zimmerman (1986) organiserar PAT runt tre hypoteser. Hypoteserna ställs utifrån en opportunistisk synvinkel, dvs att chefer väljer den redovisningsmetod som gynnar dem bäst. Ett val som nödvändigtvis inte är det bästa för företaget. Det bör poängteras att dessa hypoteser inte skall förväxlas med våra hypoteser. Våra hypoteser redogör vi för i slutet av detta kapitel.

- Hypotesen om bonusavtal

Ceteris paribus, chefer på företag med bonusprogram tenderar att välja redovisningsmetoder som skiftar framtida rapporterade vinster till nuvarande period.

Enligt Watts och Zimmerman (1986) är resultatet av bonusavtal att chefer får incitament att agera opportunistiskt i viss utsträckning, när de har möjlighet att välja mellan olika redovisningsmetoder. Företagschefer vill, precis som alla andra, ha så hög bonus som möjligt. Om deras bonus beror, åtminstone delvis, på att bonus relateras till rapporterad vinst, tenderar de att öka den aktuella bonusen genom att rapportera en så hög vinst som möjligt. Följden blir då att cheferna väljer redovisningsmetoder som ökar den aktuella periodens vinst. Naturligtvis kommer detta att minska framtida vinster och bonus, ceteris paribus. Vidare menar de att värdet av chefernas nytta från hans eller hennes framtida bonus ökar om den kan utnyttjas under nuvarande period.

Utifrån PAT diskuterar Hendriksen och Van Breda (1992) tankegångarna kring bonusavtal. De poängterar att kontraktet mellan ägarna och företagscheferna är starkt relaterad till agentteorin. Vidare säger de att det är vanligt att dessa kontrakt är motivationsbaserade och att bonuskontrakten vanligtvis kopplas till olika nyckeltal och/eller aktiekurs.

En företagschef som belönas när företaget visar hög vinst har enligt Hendriksen och Van Breda (1992) tydliga incitament att öka vinsten genom att fatta beslut som manipulerar gällande regler eller väljer redovisningsmetod som gynnar dem bäst.

De tar upp ett s k "stålbud" som ett exempel på hur företagsledningen manipulerar gällande regler. I en sådan process tenderar företagscheferna att skriva ned, så mycket de kan, när intäkterna är låga för att på så sätt öka möjligheten att uppvisa positivt resultat i framtiden.

Enligt Scott (2003) har företagscheferna, oavsett anledning, ett starkt intresse av företagets vinst. Om företagscheferna ges en möjlighet att välja redovisningsmetod är det naturligt att förvänta sig att de väljer en metod som maximerar deras egen nytta och/eller företagets marknadsvärde. Detta tillvägagångssätt benämner Scott (2003) vinststyrning.

Scott (2003) påpekar också att det är viktigt för revisorer att förstå vinststyrning, för det öppnar möjligheten att förstå hur användbar vinsten är, både som rapportering till investerare och för kontraktering.

Scott (2003) hänvisar till en rapport skriven av Healy (1985), kallad "The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions". I rapporten undersöks hur vinststyrning kan skapa motivation i kontraktsförhållande. Till följd av att utomstående parter, inklusive företagets styrelse, inte har någon aning om hur resultatet kommer se ut, kan företagschefer agera opportunistiskt och styra vinsten så att de maximerar deras bonus. Watts och Zimmerman (1986) tog upp att företagschefer med bonus tenderade att öka nuvarande vinster. Genom att titta

närmare på bonusprogrammets uppbyggnad, fann Healy (1985) specifika förutsägelser om hur och under vilka omständigheter företagschefer tenderar att använda sig av ovannämnda vinststyrning.

Healy (1985) fann att de flesta bonusavtalen byggde på att företagscheferna skulle passera en viss nivå på den rapporterade vinsten för att överhuvudtaget erhålla någon bonus. Om vinsten däremot skulle ligga under den gränsen skulle företagscheferna ha incitament till att sänka vinsten ännu mer, vilket kallas att genomgå ett "stålbäd". Det Healy menade var att om företagscheferna inte rapporterar en vinst som innebär att de skall erhålla någon bonus, kan de lika väl använda sig av redovisningsmetoder som sänker den rapporterade vinsten ytterligare. Om företagscheferna gör det valet ökar deras möjligheter till att erhålla bonus kommande år. Detta till följd av att nuvarande nedskrivningar reducerar framtida krav på nedskrivningar.

I sina studier fann Healy (1985) även att det i samband med VD-byte uppstår olika motiv att på något sätt styra företagets intäkter. Hypotesen om bonusavtal säger exempelvis, att när VD:n närmar sig sin avgång, förespråkar och använder hon/han sig av strategier som maximerar intäkterna för att på så sätt öka deras bonus. På liknande sätt tenderar VD:s på företag med dåliga resultat att intäkt-maximera för att undvika eller åtminstone skjuta fram risken att bli avskedad. Alternativt brukar sådana VD:s låta företagen genomgå s k "stålbäd" för att på så sätt öka möjligheterna till positivt resultat i framtiden. Detta motiv kännetecknar även nytillträdda VD:s, speciellt om stora nedskrivningar kan skyllas på föregående VD.

- Hypotesen om låneavtal

Ceteris paribus, desto större ett företags skuldsättningsgrad är, desto större är sannolikheten att företagets chefer väljer redovisningsmetoder som skiftar framtida vinster till nuvarande period.

I denna hypotesen anser Watts och Zimmerman (1986) att desto närmre företaget är att överträda särskilda bestämmelser i redovisningsbaserade avtal desto större är sannolikheten att chefer använder sig av metoder som ökar de nuvarande vinsterna. Skuldsättningsgrad kan vara en sådan särskild bestämmelse som företaget enligt låneavtalet måste bibehålla på en viss nivå. Andra bestämmelser kan vara att företaget skall ha täckning för räntekostnader samt upprätthålla en viss nivå på rörelsekapitalet. Anledningen för att öka den rapporterade vinsten är att företaget på så sätt ökar möjligheten att upprätthålla tillfredställande nivåer på skuldsättningsgraden.

Om cheferna inte lyckas upprätthålla rätt nivå på skuldsättningsgraden minskar möjligheten till utdelning eller till finansiering genom nya lån.

Det finns en del problem med hypoteser som bygger på detaljer i avtal. En är att det är svårt att bedöma hur nära företaget är att överträda bestämmelser i sina låneavtal. Chefernas styrning av företaget påverkas av deras strävan att undvika sådana överträdelser. För att motverka, eller åtminstone framskjuta, sådana

överträdelser, använder sig cheferna av redovisningsmetoder som ökar den rapporterade vinsten.

- Hypotesen om storleken på företaget

Ceteris paribus, desto större företaget är, desto större är sannolikheten att cheferna väljer en redovisningsmetod som skjuter fram den rapporterade vinsten från nuvarande period till framtida perioder.

Den tredje och sista hypotesen baserar Watts och Zimmerman (1986) på antagandet att större företag är mer känsliga för politiska kostnader än mindre företag. Det mest direkta sättet att överföra företagets tillgångar är via skattesystem. En typisk politisk kostnad som bärs av företaget är inkomstskatt.

Vidare menar de att företagscheferna påverkar valet av redovisningsmetod genom lobbying. Anledningen är att de vill använda sig av den metod som har bäst potential att generera framtida vinster.

Oljebolagens utveckling under 1970-talet är ett bra exempel på hur politiska kostnader kan påverka val av redovisningsmetod. Det som hände var att de stora oljebolagen gjorde stora vinster och allmänhetens misstankar om att det existerade någon form av monopol ökade. Resultatet blev att staten, efter allmänhetens tryck, införde speciella skatter och begränsningar i utvinning av olja. På så sätt tog staten tillbaka de vinster som skapades. Detta är en typ av politisk kostnad som kan leda till att cheferna väljer redovisningsmetoder som skjuter fram den rapporterade vinsten från nuvarande period till framtida perioder, i syfte att undvika politiska kostnader.

Företag kan även möta politiska kostnader vid enstaka tillfällen. Konkurrens från utlandet kan leda till minskad lönsamhet såvida det drabbade företaget inte kan förmå politikerna att införa importskydd. En möjlig väg att gå är att använda sig av inkomstreducerande redovisningsmetoder för att på så vis övertyga regeringen om att vinsterna minskat till följd av den ökade konkurrensen från utlandet (Watts & Zimmerman, 1986).

Scott (2003) menar att många företag är politiskt synbara. Detta är fallet för väldigt stora företag, helt enkelt för att de berör ett större antal människor. Även företag i strategiska industrier, som t ex olja och gas, blir synbara, precis som monopolföretag eller företag som är nära monopol som t ex flygbolag och energibolag. Sådana företag vill kanske styra den rapporterade vinsten så att de blir mindre synbara. Detta innehåller ex redovisningsmetoder som minimerar rapporterad vinst, särskilt under perioder av högkonjunktur. Om det inte görs kan trycket från samhället leda till att regeringen agerar och inför mer regleringar eller andra metoder för att minska lönsamheten.

Dessa tre hypoteser utgör viktiga komponenter av PAT. Det bör återigen poängteras att dessa hypoteser inte skall förväxlas med våra hypoteser. Värt att notera är att alla leder till empiriskt testbara förutsägelser. Som t ex chefer på företag med bonusprogram tenderar att använda sig av färre konservativa och färre lättroliga (volatila) redovisningsmetoder, som t ex fullkostnadsredovisning,

än chefer på företag utan sådana program. Dessutom kan det förväntas att chefer med bonusprogram skulle sätta sig emot föreslagna redovisningsstandards som skulle minska den rapporterade vinsten, som t ex införandet av begränsningar i utvinning av olja. Detta medför att det blir svårare att maximera intäkterna (Scott, 2003).

På ett liknande sätt tar hypotesen om låneavtal upp att cheferna på företag med hög skuldsättningsgrad tenderar att välja färre konservativa redovisningsmetoder än företag med låg nivå, och blir mer öppna för nya principer som begränsar deras möjligheter att göra detta och/eller sånt som ökar intäktsvolaliteten.

Hypotesen om företags storlek och politiska kostnader visar att chefer på större företag tenderar att välja mer konservativa redovisningsmetoder än chefer på mindre företag och är mindre benägna att ta till sig nya principer som minskar den rapporterade vinsten (Scott, 2003).

Det främsta målet med teorin är att förstå och förutse företagscheferns olika val av redovisningsmetoder mellan olika företag. Valet av redovisningsmetod är en del av företagets behov av att minimera kostnader för kapital och kontraktskostnader. Redovisningsmetoder som minimerar sådana kostnader bestäms i hög grad av hur företagets organisation är strukturerad, vilket i sin tur är beroende av den miljö som företaget verkar i. Valet av redovisningsmetod är en del av den övergripande processen för styrning av företaget (Watts & Zimmerman, 1986).

Som vi tidigare beskrivit i agentteorin ges ledningen, till följd av assymetrisk information, en möjlighet att agera opportunistiskt, dvs de agerar av egenintresse. Enligt Mathews och Perera (1996) utvidgar PAT antagandet om ledningens egenintresse till alla de individer vars välbefinnande kan påverkas av valet av redovisningsmetod. Dessa inkluderas av aktieägare, långgivare, företagschefer, anställda, lagstiftare, professionella redovisningsorganisationer, politiker och myndigheter.

Vidare menar Mathews och Perera (1996) att det över tid är naturligt att dessa individers olika egenintresse leder till konflikter. Hur dessa konflikter löses spelar en stor roll för hur valet av redovisningsmetod ser ut.

Denna utvidgning som PAT gjort av agentteorin leder oss in på intressentmodellen.

3.5.3 Intressentmodellen

Ägarstyrning, som nämndes tidigare i agentteorin, har ett fokus på hur ägarna skall kunna utöva styrning och kontroll över den verkställande ledningen i företaget. Ett annat fokus kan vara hur företaget skall balansera mellan olika intressentgrupper, dvs hur ägarnas intressen skall vägas mot intresset hos andra grupper i företagets omgivning (De Geer, Hans. Den obegripliga... *Management Magazine*).

Livliga debatter har förekommit om vilka intressenter företagsledningen i ett företag skall prioritera, aktieägarna eller alla intressenter. I Agentteorin skall agenten maximera vinsten för aktieägarna medan i intressentmodellen skall alla intressenter i företaget ta del av företagets framgång (Douma & Schreuder, 1998).

Hatch (1997) hänvisar till en av de mest ansedda ekonomerna John Kay som i en intervju i *Fortune* (1997, februari, 17) säger att det är företagets historia, struktur av relationer och dess rykte som skapar aktieägarvärde i ett företag. Det är därför fel att säga att företaget är aktieägarnas tillgång. Företagsledningen skall varken maximera värdet för aktieägarna eller skapa social välfärd. Verkligheten som företagsledningen befinner sig i handlar om att balansera olika intressenters intressen.

Ett företags intressenter består bl.a. av anställda, investerare, kunder, leverantörer, stat och kommun, konsumenter och kreditgivare med flera (Douma & Schreuder, 1998). Vidare menar de att ett företags intressenter deltar i företagets verksamhet så länge de får belöningar som är lika stora eller större än de bidrag de har givit till organisationen, eller så länge det inte finns några bättre alternativ. De olika intressenterna har olika stor makt beroende på hur viktigt deras deltagande är.

Intressenterna samverkar med företaget på olika sätt. Kreditgivarna bidrar med kapital till verksamheten och vill i gengäld få ränta och regelbundna amorteringar. Leverantörer förser företaget med varor och vill då ha kompensation i form av en säker kund med hög betalningssäkerhet. Stat och kommun erbjuder företaget samhällstjänster av olika slag och vill då i gengäld få samhällsansvariga företag som betalar skatt för sina vinster (Bruzelius & Skärvad 1989).

Investerarnas intresse ligger i att fatta beslut om att köpa, behålla eller sälja aktier i företaget (Smith, 2000).

Kunderna vill enligt Olsson och Skärvad (1999) ha bra varor och priser och har ofta långsiktiga intressen i företaget eftersom de binder upp sig i fråga om produkter, produktionsutrustning eller distributionskanaler.

Konkurrenter kan ha intresse av lönsamhet för olika produktsegment, som jämförelsenorm för den egna verksamheten (Smith, 2000).

Bruzelius & Skärvad (1989) menar att alla intressenter har olika intressen och utbytesrelationer med företaget. Dessa kan ofta stå i konflikt med varandra. Det är viktigt att uppnå en maktbalans mellan de olika intressenternas krav. De menar också om konflikter uppstår kan det värsta fall leda till att hela verksamheten hotas.

Vidare är det enligt Bruzelius och Skärvad (1989) också viktigt med balans mellan bidrag och belöning, vilket innebär att intressenten måste få en belöning som motsvarar det bidrag den ger till företaget. Exempelvis vill bankerna ha en ränta som motsvarar den risk de åtar sig genom att låna ut kapital till företaget. Grunden för att lyckas uppnå intressebalans är att företagsledningen kommunicerar med företagets intressenter på ett effektivt sätt.

Vi har nu nämnt teorier som visar hur företagsledningen påverkas av dess interna och externa intressenter. Vi skall nu redogöra för hur det klimat företaget

opererar i kan påverka företagsledningens beslut. Vi har valt att titta på konjunktur och borsindex.

3.5.4 Konjunktur

Enligt Elsässer (1985) avlöses goda år med hög sysselsättning och högt kapacitetsutnyttjande av dåliga år med hög arbetslöshet och lågt kapacitetsutnyttjande. Det är sådana variationer som benämns konjunktursvängningar och som utgör den så kallade "konjunkturcykeln". De olika faserna i denna cykel benämns hög- respektive lågkonjunktur.

Högkonjunktur råder när den ekonomiska aktiviteten är mycket hög. Det yttrar sig i att BNP ökar relativt snabbt. Den kapacitet som finns för produktion i landet utnyttjas i förhållandevis stor utsträckning och lediga resurser i form av arbetskraft och kapital finns ofta inte tillgängliga för företag som vill öka sin produktion. Det innebär att arbetslösheten är lägre än normalt under högkonjunkturer. Ofta stiger dessutom priserna snabbare än normalt. Det beror på att när det är stor efterfrågan på resurser ökar företagets produktionskostnader och lönerna stiger snabbare. Det leder till att priset på varor och tjänster måste höjas och den allmänna prisnivån stiger (Andersson, Elsässer, 1997).

Under lågkonjunktur råder motsatta förhållanden. BNP ökar sakta eller till och med minskar, det finns gott om ledig kapacitet i ekonomin, arbetslösheten är stor och prisökningarna ofta låga. Enligt Fregert och Jonung (2003) sjunker företagets vinster och intäkter under lågkonjunktur.

Det finns ett cykliskt mönster där perioder av hög tillväxttakt avlöses av lågkonjunktur. Perioden mellan två olika topp- eller bottenlägen brukar kallas för konjunkturcykel. Längden på en sådan kan variera, men ligger ofta kring fyra till fem år. Detta mönster kan rubbas av oväntade händelser, som exempelvis plötsliga oljeprishöjningar. Likaså kan konjunkturvariationerna vara olika stora (Andersson, Elsässer, 1997).

Lundberg (1994) påpekar att det bör observeras att det svenska konjunkturförloppet ägt rum i nära anslutning till det internationella med vissa karaktäristiska avvikelser. Vidare nämner han att det finns en gammal god myt om en sorts normal arbetsfördelning mellan högkonjunkturrens expansion och recessionens eller depressionens låga aktiviteter. Under de goda konjunkturerernas ökande efterfrågan, med uppdykande kapacitetsbrister på olika områden och höga vinster, fattas expansions- och investeringsbeslut. Under de dåliga tiderna saneras felinvesteringar bort, strukturella balansbrister uppenbaras, dåliga företag går i konkurs, samtidigt som högkonjunkturrens starka inflationstendens avbryts och eventuella inflationsförväntningar avlivs.

Douma och Schreuder (1998) menar att de flesta företagen tenderar att öka produktionens effektivitet i lågkonjunktur genom att exempelvis minska per-

sonalen utan att produktionen minskar. Detta möjliggör att företagen kan upprätthålla vinsten. Samtidigt ställer de sig frågande till att företagen inte minskar produktionskostnaderna innan lågkonjunkturen börjar.

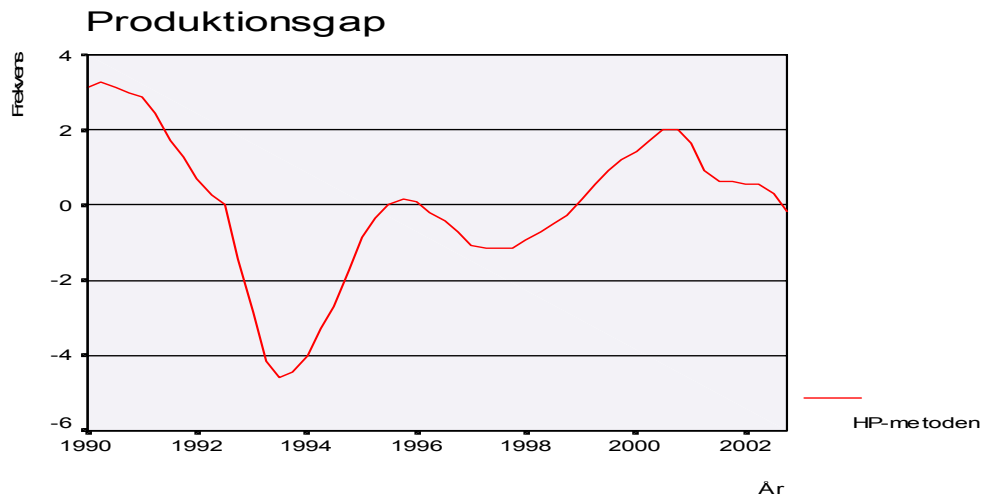
Metoderna för att mäta konjunkturcykeln varierar. Olika skolor inom konjunkturcykelteorin föredrar olika metoder. Avsaknad av entydig beskrivning och teori för konjunkturcykeln är enligt Fregert och Jonung (2003) ett besvärande faktum, men ett tema som inte kan undvikas.

3.5.4.1 Konjunkturcykel

Enligt Fregert och Jonung (2003) påverkar konjunkturcykeln i stort sett alla i samhället. Det betyder att många har ett intresse av att kunna förutsäga konjunkturen. Vidare menar de att metoderna för att mäta konjunkturcykeln är alla av rent statistisk karaktär. Olika skolor inom konjunkturcykelteorin föredrar olika metoder.

Den metod vi valt att använda oss av i detta arbete är den Riksbanken presenterar i sin årliga inflationsrapport.

I Riksbankens inflationsrapport illustreras det skattade produktionsgapet av tre konjunkturcykelmått. Vi har valt att använda oss av HP-metoden som åskådliggörs i figur 3.1.

Figur 3.1 Red. diagram, skattat produktionsgap enligt HP-metoden (riksbanken.se).

HP är det så kallade Whittaker-Henderson eller Hodrick-Prescott filtret. (riksbanken.se) HP-metoden tillåter trendtillväxten att förändras under varje period. Tanken är att det varje år inträffar förändringar som ger upphov till permanenta effekter, vilka därmed ändrar trenden. Till exempel påverkar tekniska innovationer BNP för all framtid. Den tekniska utvecklingen sker antagligen inte språngvis utan snarare kontinuerligt, men i olika takt från ett år till ett annat (Fregert & Jonung, 2003).

Vi har alltså valt att använda oss av Hodrick-Prescott-metoden. Enligt Fregert och Jonung (2003) är den en vanlig metod som resulterar i en så kallad mjuk trend. Vidare säger de att det rör sig om en matematisk metod som åstadkommer en utjämnad version av den ursprungliga: tänk dig att du följer tidsserien med en penna och följer huvudtendensen så att du får en jämnare kurva. Denna metod har vi valt att tillämpa efter samråd med Joakim Ekstrand (2003), Univ.adjunkt i Nationalekonomi på Institutionen för Ekonomi på Kristianstads Högskola.

3.5.4.2 Börsindex

Aktiemarknaden är rationell vilket innebär att den bygger in underliggande ekonomiska förändringar i kurserna. Många företagschefer har fått acceptera att marknaden är sofistikerad och ser igenom redovisningstekniska manipulationer som inte speglar det verkliga resultatet. Vidare styrs aktiemarknaden mer av förväntningar än av företagets aktuella resultat. Den höga värderingen av företag som har liten eller ingen vinst, visar att marknaden är långsiktig och ser igenom kortsiktiga transaktioner av företagsledningen. Undersökningar har visat att aktiemarknaden reagerar positivt när företag skriver ned dåliga investeringar, trots att vinsten minskar på kort sikt. Anledningen till detta är att aktiemarknaden kan förvänta sig högre vinster i framtiden (Copeland, Koller & Murrin, 2000). Vidare anser de att marknaden agerar rationellt, dvs marknaden diskonterar ett

sämre konjunkturläge i börskurserna. Detta innebär att en börsnedgång indikerar att en vikande konjunktur är på väg.

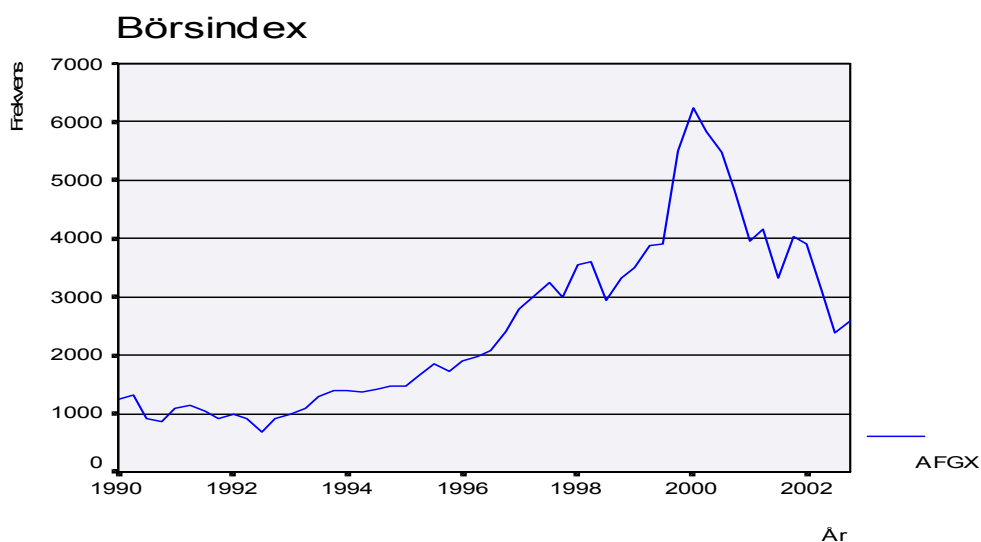
Ett stort antal förvärv ägde rum i slutet av 1990-talet. Detta har i sin tur medfört att många företag har stora goodwillvärden. Efter den generella börsnedgången som startade i början av år 2000, och kursfallet för många enskilda företag, är det naturligt att ställa frågan om dessa goodwillvärden är balansgilla. De sjunkande aktiekurserna är ett tecken på att den finansiella marknaden förväntar sig lägre framtida kassaflöden. Även om det inte är självklart att kassaflödet påverkas negativt i de förvärvade bolagen, framstår det ändå som troligt att en nedskrivning av goodwill måste göras i många fall (Rundfelt, 2001).

Enligt Rundfelt (2001) kan företagen vid en börsnedgång hävda med stöd av ÅRL att värdenedgången är tillfällig, dock kan det framstå som mycket långsökt efter börssvackan under år 2000.

Det stadgas i RR 17 att om det finns anledning att anta att en goodwillpost minskat i värde, t ex vid en kraftig börsnedgång, är företagsledningen skyldiga att visa att den gjort en sådan bedömning av framtida kassaflöden att det redovisade värdet kan försvaras.

Om börshumöret är positivt och kurserna stiger tenderar optimismen att inverka på hela samhället. När det tvärtom är ett pessimistiskt börsklimat tenderar pessimismen att bli stor i hela samhället. Detta har påvisats i konsumentundersökningar (Wärneryd, 2001).

För att beskriva börsindex har vi valt att använda oss av det generalindex som tidskriften Affärsvärlden publicerar veckovis. Affärsvärldens generalindex (AFGX) åskådliggörs i figur 3.2.

Figur 3.2 Red. diagram, börsindex (AFGX) under perioden 1990-2002 (Affärsvärlden 1990-2002).

3.6 Hypotesdiskussion

Centralt för de nämnda teorierna är att de påverkar de operativa beslutsfattarna, dvs ledningen, i företagen. Traditionella konflikter mellan ägare och företagsledningen kan enligt Fitzroy et al. (1998) vanligtvis beskrivas med hjälp av agentteorin. Huvuddragen i agentteorin är att ägarna överlämnar det operativa ansvaret till en ledningsgrupp som vanligtvis styrs av en VD. Utifrån denna relation kan asymmetrisk information uppstå. Problemet ställs på sin spets när ett företag växer och aktieägarna alltmer tappar kontrollen över den dagliga verksamheten (Nilsson, 1999). Vi använder oss av agentteorin utifrån två perspektiv. För det första utgår vi från att ledningen har en möjlighet att fatta beslut som inte stämmer överens med aktieägarnas intresse pga deras informationsövertag. För det andra utgår vi från att ledningen utsätts för aktieägarnas påtryckningar om att uppvisa goda resultat och därmed förse aktieägarna med utdelning och stigande aktiekurser.

När ledningen övertar ansvaret för den operativa verksamheten ökar deras möjligheter att agera och fatta beslut utifrån deras egenintresse. Detta aktualiseras särskilt när ledningen belönas genom bonusprogram. Detta synsätt utgör enligt Watts och Zimmerman (1986) en av grundtankarna i Positive Accounting Theory. Centralt för PAT är att företagsledningen har en möjlighet att välja redovisningsprinciper. Huvudpoängen med teorin är att förklara och förutsäga dessa val. När ledningen ges denna flexibilitet och dessa möjligheter kan det leda till opportunistiskt beteende, dvs ledningen fattar beslut som gynnar dem själva. Dessa beslut behöver för den skull inte vara de bästa för företaget. Utöver bonusprogrammets påverkan kan ledningen påverkas av politiska kostnader och avtal med långivare. Som vi diskuterat ovan tar agentteorin upp förhållandet aktieägarna-företagsledningen. PAT utgår däremot från ledningens perspektiv. Vi tillämpar PAT utifrån synsättet att ledningen i företagen agerar opportunistiskt, dvs utifrån ledningens egenintresse.

Utöver aktieägarnas påtryckningar och ledningens egenintresse påverkas företaget av andra intressenter. Detta redogörs för i intressentmodellen. Enligt Douma och Schreuder (1998) deltar företagets intressenter i företagets verksamhet så länge som de belöningar de får ut är lika stora eller större än de bidrag intressenterna givit till företaget.

Företagsledningens viktigaste uppgift är att göra avvägningar mellan, och prioriteringar av, intressenternas krav. Med andra ord skapa balans mellan de olika intressenternas krav och önskemål, s k intressebalans, att utdelade belöningar inte äventyrar företagets överlevnad (Douma & Schreuder, 1998).

Intressentmodellen visar att företaget och dess ledning påverkas av andra intressenter än aktieägarna.

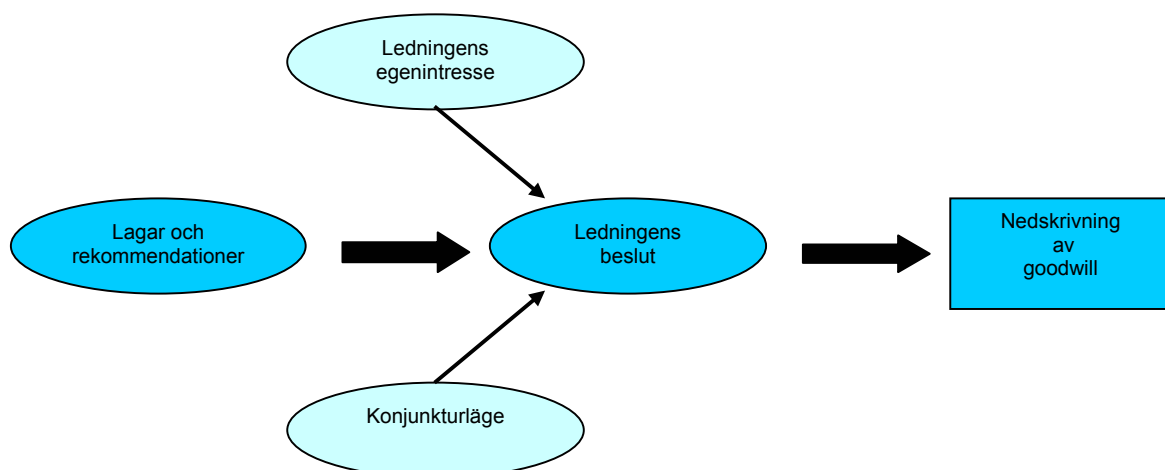
Enligt Fregert och Jonung (2003) finns det ett cykliskt mönster där perioder av hög tillväxttakt avlöses av lågkonjunktur. Perioden mellan två olika topp- eller bottenlägen brukar kallas för konjunkturcykel. I lågkonjunktur tenderar företagets vinster och intäkter att sjunka. Det motsatta gäller i högkonjunktur. Vi tror att företaget och dess ledning agerar olika beroende på var företaget befinner sig i konjunkturcykeln.

Som motpol till konjunktur har vi valt att ta med borsindex som en eventuell faktor som kan påverka företagsledningen i deras beslut. Med tanke på att borsindex enligt Copeland et al. (2000) tenderar att ligga före konjunkturcykeln är det intressant att undersöka om det finns några skillnader mellan borsindex och konjunkturcykeln angående nedskrivningar av goodwill. Frågan är om företagsledningen väljer att göra nedskrivningen i en borsnedgång pga att den indikerar att ett sämre konjunkturläge är att vänta.

Slutsatsen av dessa teorier blir att företagsledningen påverkas på ett eller annat sätt. Ledningen vill skaffa sig så hög bonus som möjligt. Långivarna ställer krav på ledningen att uppvisa starka nyckeltal. Aktieägarna önskar samtidigt hög avkastning, både genom stigande aktiekurser samt hög utdelning. Slutligen påverkas företagsledningens beslut av vilket konjunkturläge företaget befinner sig i. Det kan också vara så att företagsledningen påverkas om det råder ett pessimistiskt börsklimat. Utifrån dessa antaganden har vi format vår huvudhypotes:

Huvudhypotes : Det finns andra faktorer än befintlig lagstiftning och Redovisningsrådets rekommendationer som påverkar nedskrivning av goodwill.

I vår huvudhypotes antar vi att ett beslut om nedskrivning av goodwill påverkas av olika faktorer. Vi antar att detta beslut kan påverkas av en rad olika faktorer. Vi har valt att begränsa oss till två faktorer, nämligen ledningens egenintresse och det konjunkturläge företaget befinner sig i. Huvudhypotesen sammanfattas i figur 3.3.

Figur 3.3. Egenkonstruerad modell över vår huvudhypotes.

Utifrån modellen, som åskådliggörs i figur 3.3, har vi valt att bryta ner våra två valda faktorer i fyra delhypoteser. Användandet av delhypoteser ger oss en möjlighet att komma fram till mer precisa och mätbara resultat (Holme & Solvang, 1997). Detta tillvägagångssätt har vi valt för att på bästa sätt realisera vårt syfte

med uppsatsen. Företagsledningens egenintresse har vi delat in i delhypoteserna negativt resultat och VD-byte. Slutligen har vi delat in konjunkturläge i delhypoteserna lågkonjunktur och börsnedgång. Det bör poängteras att det inte är logiskt att ha med börsindex i samband med konjunkturläge. Men för att kunna jämföra konjunkturen, med ett index som sträcker sig över samma period, har vi ändå valt att ha med det i detta sammanhang.

3.6.1 Företagsledningens egenintresse

Företagsledningen kan, som vi redogjort för tidigare, påverkas av olika faktorer vid beslutsfattande. Detta stöds av de teorier som vi tidigare nämnt. För att operationalisera ledningens egenintresse har vi valt att begränsa oss till två mätbara delhypoteser. Vi har valt att undersöka negativt resultat och VD-byte. Anledningen att vi valt dessa delhypoteser är att de stöds av våra teorier samt att de kan på ett enkelt sätt operationaliseras genom våra dokumentstudier.

3.6.1.1 Negativt resultat

I en rapport skriven av Healy (1985), som Scott (2003) hänvisar till visade att företagschefer har incitament att sänka rapporterat resultat om de ändå går miste om sin bonus. Förklaringen till detta beteende är att företagscheferna på så sätt ökar möjligheterna till framtida bonus. Med stöd av ovanstående resonemang vill vi testa om nedskrivning av goodwill sker när resultatet är negativt.

Hendriksen och Van Breda (1992) tar upp ett så kallat "stålbad" som ett exempel på hur företagsledningen manipulerar gällande regler. I en sådan process tenderar företagscheferna att skriva ned, så mycket de kan, när intäkterna är låga för att på så sätt öka möjligheten att uppvisa positivt resultat i framtiden.

Redovisningsrådet rekommendationer säger vidare att, om värdet på en kassagenererande verksamhet behöver skrivas ner skall företaget fastställa om det finns goodwill som är hänförlig till den enheten. Vi gör antagandet att kassaflödet är lägre vid ett negativt resultat, vilket därmed ökar risken för att företagsledningen måste göra en nedskrivning av goodwill. Ovanstående redogörelse åskådliggör vi med följande hypotes:

Hypotes 1a: Företag genomför nedskrivning av goodwill vid negativt resultat

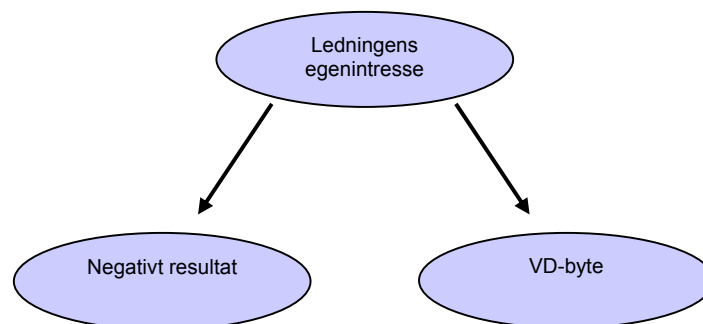
3.6.1.2 VD-byte

Scott (2003) hänvisar till en rapport skriven av Healy (1985) där han i sina studier fann att det i samband med VD-byte uppstår olika motiv att på något sätt styra företagets intäkter. Vidare anser han att det är vanligt att VD:s låter företagen genomgå s k "stålbad" för att på så sätt öka möjligheterna till positivt resultat i framtiden. Detta motiv kännetecknar även nyillträdda VD:s, speciellt om stora nedskrivningar kan skyllas på föregående VD.

Vidare visar en undersökning framställd av PR Byrån Burson-Marsteller och Research International att förtroendet för chefer ökar när de visar handlingskraft (Westman, H, Hög bonus största... Di). Detta finner vi stöd för i agentteorin och i intressentmodellen vilka visar att företagsledningen påverkas av både interna och externa intressenter när de fattar beslut. Ovanstående resonemang mynnar ut i vår hypotes:

Hypotes 1b: Företag genomför nedskrivning av goodwill i samband med VD-byte

Modellen som vi konstruerat nedan är en vidareutveckling en av de två faktorer vi valt, ledningens egenintresse. Vi har valt att testa faktorn ledningens egenintresse genom två delhypoteser, nämligen negativt resultat och VD-byte. Detta åskådliggörs figur 3.4.

Figur 3.4. Egenkonstruerad modell över delhypoteserna 1a och 1b.

3.6.2 Konjunkturläge

Förutom ledningens egenintresse kan företagsledningens beslut också påverkas av yttre faktorer. Konjunkturläget är en av dessa faktorer. Med stöd av vår teori anser vi att företagsledningens beslut påverkas av var företaget befinner sig i en konjunkturcykel.

För att kunna operationalisera faktorn konjunkturläge i vår huvudhypotes har vi valt att bryta ner den i två delhypoteser. De två delhypoteserna vi valt att undersöka är lågkonjunktur och börsnedgång.

3.6.2.1 Lågkonjunktur

Lundberg (1994) menar att under högkonjunktur ökar efterfrågan, med uppdykande kapacitetsbrister på olika områden, höga vinster och företagsledningen fattar expansions- och investeringsbeslut.

Lundberg menar vidare att felinvesteringar saneras bort under lågkonjunktur. Utifrån detta resonemang drar vi slutsatsen att beslut om nedskrivning av goodwill sker under lågkonjunktur. Detta stöds vidare av vårt antagande att kassaflödet är lägre i lågkonjunktur än högkonjunktur.

Enligt Fregert och Jonung (2003) sjunker företagens vinster och intäkter under lågkonjunktur.

Oftast stiger dessutom priserna snabbare än normalt i högkonjunktur (Andersson, Elsässer, 1997). Vilket vi tror betyder att ledningen beslutar om investeringar när det är högkonjunktur och priserna är höga och tvingas göra nedskrivning av goodwill i lågkonjunktur. Ovanstående resonemang leder till hypotesen:

Hypotes 1c: Företag genomför nedskrivning av goodwill i lågkonjunktur

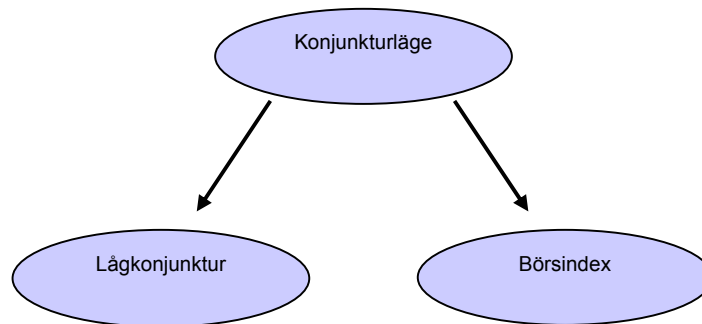
3.6.2.2 Börsnedgång

Enligt Rundfelt (2001) kan företagen vid en börsnedgång hävda med stöd av ÅRL att värdenedgången är tillfällig, dock kan det framstå som mycket långsökt efter börssvackan under år 2000. Detta för in oss på resonemanget att företag gör nedskrivning i börsnedgång. En börsnedgång indikerar att en sämre konjunktur är att invänta och därmed anser vi att företagen i en börsnedgång, med stöd av Rundfelts tankar, antas ha svårt att försvara värdet på goodwill. Detta resonemang stöds vidare av RR 17 som säger att värderingen av goodwill bygger på framtida kassaflöden. Ovanstående diskussion mynnar ut i följande hypotes:

Hypotes 1d: Företag genomför nedskrivning av goodwill i börsnedgång

Modellen som vi konstruerat nedan är en vidareutveckling en av den andra två faktorn vi valt, konjunkturläget. I figur 3.4 åskådliggör vi hur faktorn konjunkturläge delats upp på delhypoteserna lågkonjunktur och börsnedgång.

Det bör återigen poängteras att börsnedgång inte används för att förklara konjunkturen. Utan dess funktion är att vi genom testerna skall göra jämförelser med lågkonjunktur.

Figur 3.5. Egenkonstruerad modell över delhypoteserna 1c och 1d.

3.7 Kapitelsammanfattning

Enligt ÅRL är goodwill den ersättning som vid förvärv av rörelse överstiger det behållna värdet av de tillgångar som förvärvats och de skulder som övertagits. Hendriksen och Van Breda (1992) säger att goodwill är den största immateriella tillgång i de flesta företag. ÅRL samt Redovisningsrådet rekommendation 17 stadgar hur företag skall behandla nedskrivning av goodwill. När företag i allmänhet, och dess ledning i synnerhet, skall välja redovisningsmetod påverkas de av olika faktorer.

Enligt agentteorin har företagsledningen en möjlighet, till följd av assymetrisk information, att utnyttja sitt maktövertag och därmed fatta beslut som tillgodoser deras egna behov. Positive Accounting Theory är en vidareutveckling av agentteorins tankegångar, som enligt Watts och Zimmerman (1986), försöker förklara och förutsäga vilka konsekvenserna blir om företagsledningen ges vissa valmöjligheter. De tar bl a upp att resultatet av bonusavtal är att chefer får incitament att agera opportunistiskt i viss utsträckning, när de har möjlighet att välja mellan olika redovisningsmetoder. Dessutom säger de att kravet att upprätthålla ex vissa nivåer på skuldsättningsgraden för att ha möjligheter att låna ytterligare kapital i framtiden, kan påverka valet av redovisningsmetod. Vidare tenderar företag att reducera resultatet för att minska ex skattekostnader som är en sk politisk kostnad. Enligt Douma och Schreuder (1998) är företagets uppgift att balansera belöningarna mellan de olika intressenterna i förhållande till de bidrag de ger till företaget. Sammantaget säger dessa tre teorier att företaget påverkas av både interna och externa intressenter när de skall fatta beslut. Utöver dessa faktorer påverkas företagsledningens val av redovisningsmetod av vilket börsklimat som råder samt i vilket läge konjunkturen befinner sig i.

Vår hypotesdiskussion utmynnade slutligen i vår huvudhypotes som lyder: Det finns andra faktorer än befintlig lagstiftning och Redovisningsrådets rekommendationer som påverkar nedskrivning av goodwill. Som påverkande faktorer valde vi ledningens egenintresse och konjunkturläge. För att mäta och ope-

rationalisera faktorn egenintresse bröt vi ner den i delhypoteserna negativt resultat och VD-byte. Faktorn konjunkturläge bröt vi ner i del-hypoteserna lågkonjunktur och börsnedgång.

- 4 -

Empirisk metod

Kapitel två, vetenskaplig metod, behandlade den teoretiska metoden och detta kapitel behandlar vårt praktiska tillvägagångsätt vid genomförandet av undersökningen. Vidare diskuterar vi de svårigheter som det statistiska arbetet medfört. Slutligen redogörs för hur vi operationaliserar vår huvudhypotes genom våra fyra delhypoteser.

4.1 Undersökningsansats

Med tanke på att vårt syfte är att undersöka om det finns andra faktorer än Redovisningsrådets rekommendationer och befintliga lagar som påverkar nedskrivningar av goodwill, i vårt fall företagsledningens egenintresse och konjunkturläget, valde vi en tvärsnittsansats. Lekvall och Wahlbin (2001) anser att en tvärsnittsansats är lämplig när en undersökning går ut på att jämföra objekt (ex företag) sinsemellan och dra slutsatser om större grupper. Denna ansats anser vi bäst passa in på vår undersökning. Vidare skiljer Lekvall och Wahlbin (2001) mellan två typer av tvärsnittsansats: surveyansats och experimentell ansats. Surveyansatsen kännetecknas av att forskaren skall observera och registrera verkligheten "som den är" utan att forskaren själv tar aktiv del i och påverkar den. Eftersom vi valde att studera olika företags års-redovisningar anser vi att surveyansatsen är mest tillämpbar för vår undersökning. Vi anser inte att våra resultat blir bättre om vi aktivt styr och "lägger till rätta" den studerade verkligheten vilket innebär att en experimentell ansats inte känns aktuell i vår undersökning.

4.2 Urval och population

Oavsett vilket syfte och vilket mål vi har med undersökningen måste vi samla in data för att besvara dem. Om vi skulle samla in data från varje tänkbar medlem i populationen kallas det ett censusurval. I många undersökningar är det omöjligt att samla in och analysera data från alla tillgängliga medlemmar i populationen

beroende på restriktioner i tid, pengar och tillgänglighet av information (Saunders, Lewis & Thornhill, 2003).

Utifrån vårt syfte betraktas företag med goodwill som undersökningsobjekt. Målpopulationen i studien utgörs av alla svenska företag som har goodwill. Begränsningar i framförallt tid och tillgänglighet medförde att det inte var möjligt att göra ett urval från målpopulationen.

För att ändå kunna genomföra studien valde vi att göra ett urval från en rampopulation. Rampopulationen valde vi att omfatta de företag som är noterade på Stockholmsbörsens A-, Attract 40- eller O-lista. I denna population ingår idag närmare 300 företag. Ett problem är att det finns företag i målpopulationen som inte finns med i rampopulationen. Vi får därmed en undertäckning, vilket begränsar möjligheten att dra korrekta slutsatser om målpopulationen (Körner & Wahlgren, 1996). I vår dokumentstudie ställde vi upp följande krav för att företag skulle ingå i studiens urval:

1. Företagen skall vara noterade på börsens A-, Attract 40- eller O-lista
2. Börsnoterade år 1990 eller tidigare

Anledningen till att vi valde krav ett, enligt ovan, var att vi tror att tillgängligheten av årsredovisningar på dessa listor är hög. Vidare tror vi att dessa listor är representativa för börsens övriga listor. För att täcka konjunktrens och börsens svängningar valde vi att studera perioden 1990 till 2002 (Se figur 3.1 och 3.2). Därmed krävdes att företagen i vår studie varit noterade år 1990 eller tidigare. Vår rampopulation omfattar 281 företag. Vårt urval i dokumentstudien blev 70 företag. Detta gav oss ett urval på ca 25% av rampopulationen. Utifrån resultaten från vår dokumentstudie valde vi att göra en kompletterande dokumentstudie. Följande krav ställdes för att företag skulle ingå studiens urval:

1. Företagen skall vara noterade på börsens A-, Attract 40- eller O-lista
2. Börsnoterade år 1999 eller tidigare

I denna kompletterande dokumentstudie valde vi att göra vårt urval ur samma listor som i vår första dokumentstudie. Skillnaden var att vi enbart studerade perioden 2000 till 2002. Utifrån det ställde vi kravet på att de skulle ha varit noterade år 1999 eller tidigare. Vårt urval utökades till 208 företag vilket gav oss ett urval på ca 74% av rampopulationen.

Fördelen med ett urval är att vi förhoppningsvis kan uppnå ett noggrannare resultat vid ett mindre urval än i en totalundersökning eftersom mängden information och enheter är lättare att bearbeta. Vilken urvalsmetod vi använder oss av kommer att vara beroende av syftet med undersökningen och hur mycket pengar och tid vi disponerar. Om syftet först och främst är att säga något om populationen, måste kravet på representativitet i urvalet prioriteras mycket starkt. Om syftet är att studera vissa tänkbara samband mellan olika egenskaper blir kravet på representativitet inte så centralt, utan underordnat andra krav som

exempelvis handlar om variation, dvs att vi vill att alla grupper ska finnas med i urvalet (Holme, Solvang, 1997).

Enligt Saunders et al. (2003) innebär ett ändamålsenligt urval att forskaren gör ett urval som bäst svarar på studiens syfte. Detta tillvägagångssätt har vi valt genom de krav vi ställde på företagen i samband med fastställandet av vårt urval. Kraven vi ställt upp på företagen medför att vårt urval begränsas till en del av rampopulationen. Detta är aktuellt för båda våra dokumentstudier. Saunders et al. menar vidare att vid detta tillvägagångssätt är svårt att statistiskt säkerställa representativiteten för populationen, i vårt fall rampopulationen. Eftersom storleken på vår målpopulation är okänd vet vi inte hur stor del av denna våra urval utgör.

När vi gjorde vårt urval i våra dokumentstudier utgick vi från tidningen Svenska Börsbolag 2002 som utges av föreningen Aktiespararna och Compro Media AB. Denna tidning tar upp de bolag som var börsnoterade i augusti 2002. Anledningen till att vi valde denna tidning är att vi anser att föreningen Aktiespararna är en tillförlitlig källa. Svenska Börsbolag gav oss inte alla företags börsnoteringsår vilket innebar att vi fick komplettera med tidskriften Privata Affärers hemsida (privataaffarer.se).

4.3 Datainsamling och bearbetning

Enligt Svenning (2000) skall en kvantitativ undersökning ha som syfte att ge en beskrivande bild av verkligheten längs vissa variabler. För att på bästa sätt uppnå vårt syfte, dvs undersöka om det finns andra faktorer än de som Redovisningsrådets rekommendationer och rådande lagstiftning förespråkar angående nedskrivning av goodwill, anser vi att en kvantitativ datainsamlingsmetod blir den mest användbara. Fördelen med denna metod är att undersökningen får ett större urval och därmed kan vi på ett tillförlitligare sätt göra generaliseringar av populationen (Lekvall & Wahlbin, 2001).

Ett alternativ, till vår valda surveystudie, skulle kunna vara att göra kvalitativa fallstudier på ett mindre antal företag. Därmed hade vi haft möjligheter att studera urvalet mer ingående. Exempelvis studera fler variabler. I så fall hade vi fått fram en större mängd information om de specifikt utvalda företagen men möjligheten till tillförlitliga generaliseringar är mindre. Med tanke på att vi framförallt har för avsikt att testa samband men även göra generaliseringar av vår rampopulation, blir en kvalitativ datainsamlingsmetod ej aktuell för vår undersökning.

I vår undersökning skall vi granska valda företags årsredovisningar. Detta innebär att vår data skall samlas in genom dokumentstudier. Undersökningen kommer då byggas på sekundärdata. Enligt Saunders et al. (2003) är årsredovisningar en form av dokumenterad sekundärdata. Vidare menar de att problemet med sekundärdata är att få tillträde till den.

I dokumentstudierna har vi valt att i första hand granska tryckta årsredovisningar. Detta gjorde vi på Crafoords Ekonomacentrums bibliotek i Lund. Vi

kunde dock inte finna alla årsredovisningar och för att minska bortfallet kompletterade vi med att titta på företagens årsredovisningar på deras hemsidor. Slutligen beställde vi hem elektroniska årsredovisningar via PRV.

Datan vi har samlat in består av genomförda nedskrivningar av goodwill, om företag gjort VD-byte eller ej samt vilket nettoresultat respektive företag uppvisade. Vidare samlade vi in information till ytterligare två variabler, nämligen lågkonjunktur och börsnedgång. För att mäta hög- respektive lågkonjunktur konstruerade vi ett diagram över konjunkturcykeln utifrån Riksbankens siffror som de publicerar i deras årliga inflationsrapport (Se figur 3.1). Vidare konstruerade vi ett börsindex utifrån tidskriften Affärsvärldens generalindex för att kunna mäta börsens upp- och nedgångar (Se figur 3.2). Informationen har inhämtats från Lunds stadsbiblioteks arkiv.

I vår första dokumentstudie testas samtliga fyra delhypoteser under perioden 1990 till 2002. I denna studie valde vi att undersöka perioden och därmed valde vi att bortse från att testa sambanden årsvis. Anledningen till detta var att vi vill undersöka eventuella mönster i en konjunkturcykel samt om börsindex påverkar. Resultaten från denna dokumentstudie pekade på att frekvensen av nedskrivningar ökade slutet av perioden. Utifrån denna iakttagelse valde vi att genomföra en kompletterande dokumentstudie som omfattar perioden 2000 till 2002. Till skillnad från den första dokumentstudien valde vi i den kompletterande studien att även testa sambanden årsvis. Genom denna studie fick vi ett större urval och därmed fler branscher. På så sätt ökar möjligheten för tillförlitligare generaliseringar av rampopulationen. I denna studie är delhypoteserna lågkonjunktur och börsnedgång ej aktuella. Detta pga att tre år inte täcker en hel konjunkturcykel och att samtliga år kännetecknas av börsnedgång.

4.4 Feltyper

Vi har valt att ta upp fyra typer av fel som kan påverka datainsamlingen i vår undersökning negativt. De feltyper vi valt att behandla är urvalsfel, bortfall, mätfel samt källkritik.

4.4.1 Urvalsfel

I våra studier testades om det fanns samband mellan våra delhypoteser och nedskrivningar av goodwill. Utifrån testresultaten vill vi även för avsikt att göra generaliseringar av vårt urval på rampopulationen. Eftersom vi i den första dokumentstudien inte hade med några företag som noterades efter år 1990 faller exempelvis stora delar av IT- och bioteknikföretagen, som noterades i slutet av 1990-talet, bort. Följden av detta blir att möjligheterna att göra generaliseringar av vår rampopulation försämras. Vi tror ändå att de mönster vi kan finna är generaliserbara till rampopulationen. Detta förstärks av resultaten från de tester

vi gjorde i den kompletterande dokumentstudien. Detta pga att vi har ett större urval och den omfattar fler branscher.

Det kan inte uteslutas att andelen goodwill varierar mellan olika branscher och därför går det inte att bortse från att branscherna i sig har olika syn på nedskrivningar av goodwill. Avsikten är inte att göra jämförelser mellan branscher utan vi vill hitta samband och mönster som är generaliserbara för rampopulationen.

4.4.2 Bortfall

När det gäller företag har vi i båda dokumentstudierna ett bortfall på tre stycken. För att minska vårt bortfall när det gäller iakttagandet av nedskrivningar, resultat och VD-byte har vi beställt årsredovisningar från PRV elektroniskt. Problemet var att vi inte fick tillgång till elektroniska årsredovisningar tidigare än 1997. En möjlighet hade varit att beställa de tryckta versionerna hos PRV men pga tidsbrist och ekonomiska begränsningar har vi inte gjort det. Detta bortfall drabbar främst frekvensen av VD-byte eller ej samt nedskrivningar av goodwill. Nettoresultaten har vi större utsträckning utläsa i årsredovisningarnas femårs-översikt. Dessutom är det en brist att vi inte valde att titta på företagets årsredovisningar för år 1989. Detta kan ha lett till att vi missat eventuella VD-byten under år 1990.

I vår kompletterande dokumentstudie har vi inte haft något bortfall när det gäller nedskrivningar, resultat och VD-byte, pga att i den studien har vi haft tillgång till de aktuella årsredovisningarna.

4.4.3 Mätfel och källkritik

Mätfel kan orsakas av olika faktorer. Ett problem är att årsredovisningarna haft skiftande utseende under perioden 1990 till 2002. Vi uppfattade det som att desto äldre de var desto otydligare var de. Risken att vi missat relevant information är därmed störst under början av perioden.

Det är främst under de senaste åren som goodwill redovisats på ett tydligt och överskådligt sätt. Detta kan innebära att det finns en risk att vi missat nedskrivningar av goodwill under periodens första år. Vidare bör det poängteras att den mänskliga faktorn spelar in. Med tanke på att vi granskat drygt 1 400 årsredovisningar går det inte att utesluta att vi missat nedskrivningar och VD-byten. Vi tror att mätfelen på företagets nettoresultat inte är lika omfattande. I kommande avsnitt skall vi utifrån de problem, med undersökningen, som vi nu behandlat göra en diskussion kring brister i våra studiers validitet och reliabilitet. Diskussionen tar även upp hur vi försökt förbättra dessa brister.

4.5 Validitets- och reliabilitetsdiskussion

Kopplingen mellan det teoretiska och empiriska planet är erkänt svår, men utan en sådan koppling blir forskning meningslös. Denna koppling brukar kallas för validitet, dvs att forskaren verkligen mäter det han/hon avser att mäta (Svenning, 2000). Svenning beskriver vidare två typer av validitet, inre respektive yttre.

Den inre validiteten, dvs att vi verkligen får fram den data vi önskar, blir genom årsredovisningarna hög med tanke på att den innehåller just den data vi är ute efter. Faktorer som kunnat påverka vår inre validitet negativt är den mänskliga faktorn. Det går aldrig att bortse från att vi missat relevant data. Vi tror inte att dessa eventuella missar skulle påverka resultatet nämnvärt. Men det är viktigt att ha det i åtanke.

Problem när det gäller den yttre validiteten kan vara möjligheterna att generalisera konkret från det urval vi valt att undersöka till rampopulationen. Det kan ju vara så att de företag vi undersöker inte är representativa för hela rampopulationen. Med tanke på att vårt urval enbart består av företag som är noterade på Stockholmsbörsen kan det ifrågasättas om generaliseringar för hela målpopulationen är möjlig. För att förbättra studiens validitet har vi, som vi tidigare beskrivit, gjort en kompletterande dokumentstudie.

Fördelen med att vi samlat in datan från årsredovisningar är att vi inte kunnat påverka eller förändra datan. Vilket kan vara ett problem som uppstår vid enkät- eller intervjuundersökningar. Vidare har tillgången till årsredovisningarna gett oss möjligheten, vid osäkerhet angående datainsamlingen, att gå tillbaka och titta på årsredovisningarna en gång till.

För att vår undersökning skall anses vara trovärdig bör undersökningen ha hög reliabilitet. Hög reliabilitet innebär enligt (Saunders et al. 2003) att andra forskare skulle ha fått liknande resultat om de hade gjort om vår undersökning. Den data vi samlat in i vår undersökning bygger på sekundärdata i form av årsredovisningar. Dessa handlingar har blivit granskade av revisorer och därmed anser vi att sekundärdatan kännetecknas av hög reliabilitet. Med tanke på att vi i de delhypoteser som vi inte förkastat har en så pass hög signifikans skulle bortfallet inte märkbart förändra våra resultat av våra tester.

Något som kan ha försämrat studiens validitet och reliabilitet är att vi varit tre personer som granskat årsredovisningarna. Det vore önskvärt om var och en av oss gått igenom alla årsredovisningarna. Detta har inte varit möjligt med tanke på vår tidsram.

Ytterligare en svaghet är hur vi valt att dela in konjunkturcykeln i hög- respektive lågkonjunktur. Om vi valt en annan metod än HP-metoden skulle vi kanske erhållit ett annat resultat än vad som är aktuellt i denna uppsats.

4.6 Operationalisering

Med tanke på att vi skall göra en kvantitativ undersökning är det en förutsättning att vi har ett precist och mätbart uttryck för den teoretiska frågeställning vi valt att undersöka. Övergången från teori till empiri är en kritisk fas i undersökningen pga att det är här vi skall koppla den teori vi behandlat till en konkret samhälls-praxis (Holme och Solvang, 1997).

I tidigare diskussioner har vi klargjort att vi valt att bryta ner vår huvudhypotes i fyra delhypoteser för att på så sätt operationalisera vårt syfte. Därmed får vi i våra tester mer precisa och mätbara hypoteser.

För att testa våra delhypoteser kommer vi använda oss av Pearsons chi-tvåtest. Enligt Aronsson (1994) bygger chitvå-måttet på skillnaden mellan förväntad och verklig data. Ett chi-tvåtest säger om en viss fördelning med stor sannolikhet beror på tillfälligheter eller av andra faktorer (och om det isåfall finns något samband mellan variablerna eller inte). Chi-tvåtestet kan alltså bara säga om det finns ett samband eller ej, inte hur starkt det är (Holme & Solvang, 1997).

I de två följande avsnitten redogör vi för operationaliseringen av våra delhypoteser i våra två studier.

4.6.1 Dokumentstudie

Vår första dokumentstudie omfattas av samtliga fyra delhypoteser. Vidare omfattar studien perioden 1990 till 2002. För att företag skulle ingå i studien krävdes att de varit noterade 1990 eller tidigare på Stockholmsbörsens A-, Attract 40- eller O-lista. Vi började med att iakta samtliga nedskrivningar av goodwill under perioden. Därefter undersökte vi frekvensen av positiva och negativa nettoresultat. Avslutningsvis noterade vi om det skett VD-byte eller ej under perioden. Härefter följer en beskrivning av hur vi operationaliserar varje delhypotes:

Hypotes 1a: Företag genomför nedskrivning av goodwill vid negativt resultat

I denna hypotes testar vi sambandet nedskrivningar av goodwill och negativt resultat. Frekvensen av negativt resultat ställdes mot antalet nedskrivningar under perioden. När vi tittade på respektive företags resultat tog vi ingen hänsyn till storleken på resultatet utan endast om nettoresultatet var positivt eller negativt. Sambandet testades genom ett chitvå-test.

Hypotes 1b: Företag genomför nedskrivning av goodwill i samband med VD-byte

I denna hypotes testar vi sambandet nedskrivningar av goodwill och VD-byte. I detta test ställdes frekvensen VD-byte mot antalet nedskrivningar av goodwill under perioden. Vi utförde testet av delhypotesen på två olika sätt. I det första testet ingick det året då VD-bytet genomfördes. I det andra testet inkluderade vi även året efter VD-bytet. Anledningen till detta tillvägagångssätt var att vi tror att

en nytilträdd VD behöver tid för att sätta sig in i företagets verksamhet och därmed kunna fatta beslut om exempelvis nedskrivning av goodwill. Dessutom är det så att VD-byten även sker under slutet av åren och därmed blir det mer rättvisande att året efter också räknas som ett år då VD-bytet kan påverka beslutsfattandet. Sambandet testades genom ett chitvå-test.

Hypotes 1c: Företag genomför nedskrivning av goodwill i lågkonjunktur

I denna hypotes testas vi sambandet nedskrivningar av goodwill och lågkonjunktur. I detta test ställdes frekvensen lågkonjunktur mot antalet nedskrivningar under perioden. Konjunkturen bestämdes utifrån HP-metoden. Lågkonjunktur omfattas av de år då kurvan legat under noll. De år vi klassificerade som lågkonjunktur var åren 1993 till 1998. Året 1995 klassificeras vi som lågkonjunktur eftersom större delen av året befann sig under nollstrecket (Se figur 3.1). Sambandet testades genom ett chitvå-test.

Hypotes 1d: Företag genomför nedskrivning av goodwill i börsnedgång

I denna hypotes testas vi sambandet nedskrivningar av goodwill och börsnedgång. I detta test ställdes frekvensen börsnedgång mot antalet nedskrivningar. När vi fastställde måttet på börsindex utgick vi från det generalindex tidskriften Affärsvärlden publicerar varje vecka. De år vi klassificerade som börsnedgång var åren 1990, 1998 och 2000 till 2002 (Se figur 3.2). Sambandet testades genom ett chitvå-test.

4.6.2 Kompletterande dokumentstudie

Denna andra och kompletterande dokumentstudie omfattar företag noterade år 1999 eller tidigare på Stockholmsbörsens A-, Attract 40- och O-lista. Denna studie omfattas av perioden 2000 till 2002. Till skillnad från den första dokumentstudien har vi utöver testen för perioden även testat varje år enskilt. Till följd av att perioden endast omfattar tre år täcker den inte en konjunkturcykel och därmed blir delhypotesen lågkonjunktur ej aktuell. Vidare testas vi ej delhypotesen börsnedgång pga att hela perioden kännetecknas av börsnedgång.

Precis som i den första dokumentstudien undersökte vi frekvensen av nedskrivningar av goodwill under perioden. Därefter undersökte vi frekvensen av positiva och negativa nettoresultat. Avslutningsvis noterade vi om det skett VD-byte eller ej. Här efter följer en beskrivning av hur vi operationaliserade våra två delhypoteser:

Hypotes 1a: Företag genomför nedskrivning av goodwill vid negativt resultat

Bortsett från att vi testat sambandet för varje år under perioden operationaliserades delhypotesen negativt resultat på samma sätt som i första dokumentstudien. Frekvensen av negativt resultat ställdes mot antalet nedskrivningar dels under perioden och dessutom åren var för sig. Även här tittade vi på företagens nettoresultat. Vi bortsåg från storleken på resultaten och tittade enbart på om det var positivt eller negativt. Sambandet testades genom ett chitvå-test.

Hypotes 1b: Företag genomför nedskrivning av goodwill i samband med VD-byte

Även här testade vi sambandet dels för perioden och dels för varje år enskilt. I detta test ställdes frekvensen VD-byte mot antalet nedskrivningar av goodwill. Precis som i den första dokumentstudien gjorde vi två test för att testa delhypotesen. Första testet omfattades av det året då VD-bytet genomfördes. Andra testet omfattade även året efter VD-bytet. Sambandet testades genom ett chitvå-test.

4.7 Kapitelsammanfattning

Vi har genomfört en surveyundersökning med tanke på att vi genom våra dokumentstudier skall observera och registrera verkligheten "som den är". Vår målpopulation är alla företag med goodwill. Vi valde att göra ett urval från börsens A-, Attract 40- och O-lista, som blir vår rampopulation. Urvalet är enligt Saunders et al. (2003) ett ändamålsenligt urval. Datan har vi samlat in genom observationer i undersökningsobjektens årsredovisningar. Studiernas validitet och reliabilitet påverkas negativt av brister i urval, bortfall, mätningen och källorna. Vår kompletterande bidrar med förbättrad validitet och reliabilitet. För att kunna operationalisera vår huvudhypotes valde vi att bryta ner den i fyra delhypoteser. I våra Chitvå-test ställde vi variablerna VD-byte, negativt resultat, lågkonjunktur och börsnedgång mot nedskrivning av goodwill. Detta tillvägagångssätt har vi valt att använda oss av för att testa sambanden.

- 5 -

Analys

I kapitlet analyseras data vi samlat in i våra dokumentstudier. Dokumentstudierna har vi delat in i två olika studier. Den första studien gick ut på att studera nedskrivningar på företag som varit börsnoterade år 1990 eller tidigare. I vår andra och kompletterande dokumentstudie har vi valt att studera företag som noterats år 1999 eller tidigare. Vi inleder kapitlet med att beskriva dess struktur. Efter det analyserar vi resultaten från testerna av delhypoteserna. Kapitlet avslutas med en analys av vår huvudhypotes.

5.1 Kapitlets struktur

Med tanke på att det är svårt att tydliggöra detta kapitel för läsaren har vi inledningsvis valt att klargöra hur vi strukturerat kapitlet. Som vi i föregående kapitel beskrivit har vi valt att använda oss av två dokumentstudier i vår undersökning. Anledningen till det är att vi då på bästa sätt kan uppnå vårt syfte med uppsatsen.

Vi har valt att presentera dokumentstudierna var för sig, då deras upplägg skiljer sig åt. Testerna av den första dokumentstudiens resultat omfattar samtliga delhypoteser. Den kompletterande dokumentstudien begränsas till två delhypoteser. Vi inleder analysen av våra dokumentstudier med att redogöra för utfallet av antalet nedskrivningar. Därefter analyserar vi våra fyra delhypoteser. För varje delhypotes kommer vi att göra en jämförelse mellan det förväntade värdet och det faktiska utfallet av våra tester.

Kapitlet avslutas med en analys av vår huvudhypotes utifrån de resultat som framkommit ur testerna av våra delhypoteser. I de fall vi inte presenterar testresultaten hänvisar vi till appendix.

5.2 Dokumentstudie

Under perioden 1990 till 2002 har de 70 företag vi undersökt gjort sammanlagt 72 nedskrivningar av goodwill. Fördelningen av nedskrivningar av goodwill under perioden gestaltas i diagram 5.1.

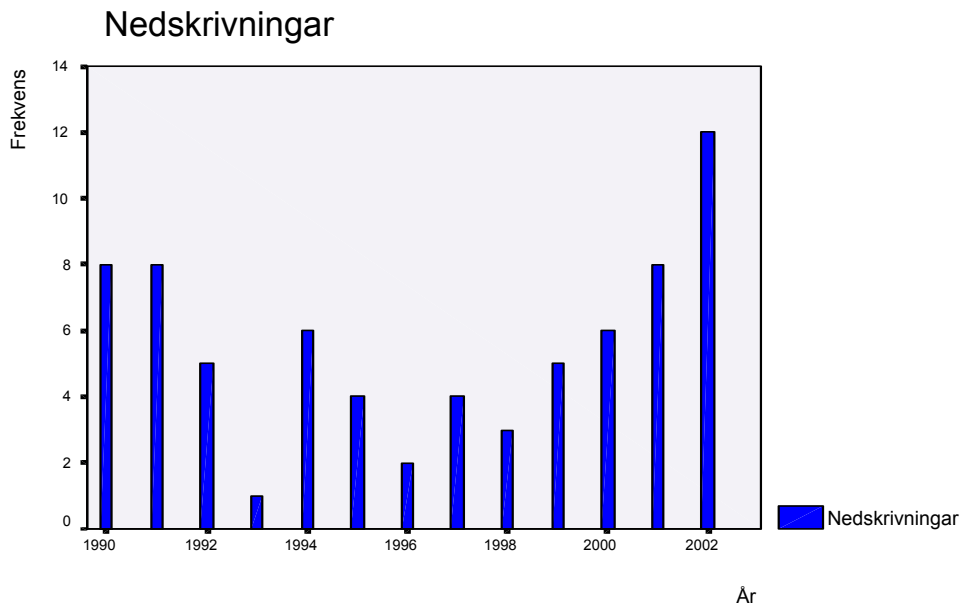

Diagram 5.1 Nedskrivningar under perioden 1990-2002.

5.2.1 Hypotesprövning

Hypotes 1a: Företag genomför nedskrivning av goodwill vid negativt resultat

Med tanke på att företagen varit noterade sedan 1990 eller tidigare har vi i vårt urval fått med företag som till stor del kan beskrivas som stabila och väletablerade. Detta återspeglas när vi tittat på deras nettoresultat.

Tabell 5:1 Fördelning nedskrivningar och redovisat resultat under perioden 1990-2002

	Nedskrivning		Observationer i urvalet	
	Frekvens	%	Frekvens	%
Negativt resultat	24	35	120	14
Positivt resultat	45	65	714	86
Summa	69	100	834	100
Pearson Chi-Square	0,000			

Studien visar att företagen under den aktuella perioden redovisat en betydligt större andel positiva resultat än negativa. Av de nedskrivningar som företagen genomfört under perioden sker de flesta i samband med positiva resultat. Detta är inte anmärkningsvärt eftersom det redovisas fler positiva resultat än negativa. Som tabell 5.1 visar, har det under perioden uppvisats 14% negativa resultat. Om denna fördelning skulle återspegla sig i antalet nedskrivningar skulle det förväntade antalet nedskrivningar uppgå till ca 10 stycken. Detta har inte varit fallet utan det har skett betydligt fler än så i negativt resultat, nämligen 24 stycken. Detta utfall av fördelningen stöds av bonusdiskussionen som Watts och Zimmerman (1986) tar upp i PAT-teorin i teorikapitlet. Sambandet mellan nedskrivningar och negativt resultat har i våra tester statistiskt säkerställts.

Vår hypotes om att företag genomför nedskrivning av goodwill vid negativt resultat, kan inte förkastas.

Hypotes 1b: Företag genomför nedskrivning av goodwill i samband med VD-byte

Av olika orsaker har våra företag vid olika tillfällen bytt VD. Vår studie har visat att det har skett drygt ett VD-byte per företag under den aktuella perioden. Fördelningen av VD-byte har inte varit jämfördelat, utan vissa företag har bytt VD relativt frekvent medan andra företag inte gjort något alls. Den största andelen nedskrivningar har inte gjorts i samband med VD-byten. Fördelningen visas i tabell 5.2.

Tabell 5:2 Fördelning nedskrivningar och VD-byte under perioden 1990-2002

	Nedskrivning		Observationer i urvalet	
	Frekvens	%	Frekvens	%
VD-byte	19	28	110	14
Ej VD-byte	48	72	701	86
Summa	67	100	811	100
Pearson Chi-Square	0,000			

Att fördelningen av nedskrivningar är störst när företagen inte bytt VD är ett väntat utfall. Det mer uppseendeväckande resultatet är det faktum att av de nedskrivningar som genomfördes är det hela 19 stycken som gjorts vid VD-byte. Detta överstiger kraftigt det förväntade utfallet, som indikerade 9 stycken nedskrivningar i samband med VD-byte. Detta utfall styrks av diskussionen kring stålbad av Healy's rapport som Scott (2003) hänvisar till, i vårt teorikapitel. Vi kan utifrån våra tester statistiskt säkerställa att det finns ett samband mellan nedskrivning av goodwill och VD-byten.

Vår hypotes om att företag genomför nedskrivning av goodwill i samband med VD-byte, kan inte förkastas.

Hypotes 1c: Företag genomför nedskrivning av goodwill i lågkonjunktur

Som vi tidigare beskrivit varierar konjunkturen. Det är sådana variationer som benämns konjunktursvängningar och som utgör den så kallade "konjunkturcykeln". De olika faserna i denna cykel benämns hög- respektive lågkonjunktur. I denna delhypotes har vi valt att undersöka om det företagen och dess ledning väljer att genomföra nedskrivningarna i lågkonjunktur. Utfallet åskådliggörs i tabell 5.3.

Tabell 5:3 *Fördelning nedskrivningar och låg- respektive högkonjunktur under perioden 1990-2002*

	Nedskrivning		Observationer i urvalet	
	Frekvens	%	Frekvens	%
Lågkonjunktur	20	28	395	47
Högkonjunktur	52	72	442	53
Summa	72	100	837	100
Pearson Chi-Square	Ej signifikant			

Tabell 5.3 visar att de flesta företagen gör sina nedskrivningar av goodwill i högkonjunktur. Hela 72% av samtliga nedskrivningar genomförs i högkonjunktur, vilket motsäger vår hypotes om att företagen gör nedskrivningar i lågkonjunktur. Vi kan utifrån vårt test statistiskt säkerställa att det inte finns något samband mellan nedskrivningar och lågkonjunktur. Med tanke på att hypotesen förkastas motsäger resultatet det resonemang Lundberg (1994) för om att felinvesteringar saneras bort i lågkonjunktur.

Vår hypotes, om att företag genomför nedskrivning av goodwill i lågkonjunktur, måste följaktligen förkastas.

Hypotes 1d: Företag genomför nedskrivning av goodwill i börsnedgång

De sjunkande aktiekurserna är, enligt Rundfelt (2001), ett tecken på att den finansiella marknaden förväntar sig lägre framtida diskonterade kassaflöden. Värderingen av goodwill skall bygga på diskonterade framtida kassaflöden, enligt RR 17. För att testa vår hypotes har vi valt att sätta nedskrivningar i relation till börsnedgång för att se om det finns något samband mellan variablerna.

Tabell 5:4 Fördelning mellan nedskrivningar och börsnedgång respektive börsuppgång under perioden 1990-2002

	Nedskrivning		Observationer i urvalet	
	Frekvens	%	Frekvens	%
Börsnedgång	37	51	334	40
Börsuppgång	35	49	503	60
Summa	72	100	837	100
Pearson Chi-Square	0,037			

Som tabell 5.4 visar är nedskrivningarna ganska jämt fördelade, procentuellt, mellan börsnedgång och börsuppgång. Detta är fallet trots att antalet observationer är högre i börsuppgång. Av de nedskrivningar som gjorts i börsnedgång var det verkliga värdet betydligt högre än det förväntade värdet indikerade. Stöd för detta resultat att företagsledningen genomför nedskrivningar under en börsnedgång kan förklaras av att en börsnedgång indikerar att konjunkturprognosen är vikande de närmast efterföljande åren (Copeland, Koller, Murrin, 2000). Enligt Wärneryd (2001) kan det även finnas psykologiska faktorer som kan påverka beslut. Signifikansnivån på 0,037 fastställer att det finns ett samband mellan variablerna som är statistiskt säkerställt.

Vår hypotes om att företag genomför nedskrivning av goodwill i börsnedgång, kan inte förkastas.

5.3 Kompletterande dokumentstudie

I den kompletterande undersökningen har vi granskat 208 bolag på Stockholmsbörsen som varit noterade år 1999 eller tidigare. Under perioden genomfördes totalt 88 nedskrivningar. De fördelades enligt följande: 19 år 2000, 32 år 2001 och 37 stycken under 2002. Som vi tidigare beskrivit omfatta denna studie enbart resultat från de två första delhypoteserna 1a och 1b.

5.3.1 Hypotesprövning

Hypotes 1a: Företag genomför nedskrivning av goodwill vid negativt resultat

Av tabellen nedan kan utläsas att det gjordes 88 nedskrivningar under perioden 2000 till 2002. Under perioden kan vi konstatera att antalet nedskrivningar och negativa resultat har ökat varje år.

Tabell 5:5 Fördelning mellan nedskrivningar och resultat under perioden år 2000-2002

	Nedskrivning		Observationer i urvalet	
	Frekvens	%	Frekvens	%
Negativt resultat	64	73	237	38
Positivt resultat	24	27	387	62
Summa	88	100	624	100
Pearson Chi-Square	0,000			

År 2000 var antalet nedskrivningar 19 stycken för att två år senare uppgå till 37 stycken. Antalet nedskrivningar som gjorts i negativt resultat uppgick under perioden till 73%. Detta är intressant eftersom antalet positiva resultat under perioden var betydligt fler än de negativa. Både när vi testade nedskrivningar mot negativt resultat varje år och under hela perioden fick vi fram att det fanns ett signifikant samband. Signifikansvärdet var 0,000 när vi testade alla åren under perioden tillsammans. Sambandet mellan nedskrivningar och negativt resultat kan därmed statistiskt säkerställas. Vi fick också stark signifikans när vi testade hypotesen årsvis (se appendix 1). Detta styrker testresultaten för perioden. Resultaten kan förklaras utifrån samma teoretiska resonemang som vi förde i den första dokumentstudien angående delhypotes 1a.

Vår hypotes om att företag genomför nedskrivning av goodwill vid negativt resultat, kan inte förkastas.

Hypotes 1b: Företag genomför nedskrivning av goodwill i samband med VD-byte

När det gäller VD-byte har det under den aktuella perioden skett 29 stycken i samband med nedskrivningar. Av totalt 121 VD-byten genomfördes drygt 40% under år 2000.

Tabell 5:5 Fördelning mellan nedskrivningar och VD-byte under perioden år 2000-2002

	Nedskrivning		Observationer i urvalet	
	Frekvens	%	Frekvens	%
VD-byte	29	33	121	23
Ej VD-byte	59	67	503	77
Summa	88	100	624	100
Pearson Chi-Square	0,010			

Som det går att utläsa i tabell 5.5 har 23% av företagen genomfört VD-byten. Av periodens nedskrivningar har 33% gjorts i samband med VD-byten. Därmed får vi ett verkligt värde som överstiger det förväntade värdet. Återigen kan vi utifrån

vårt chi-tvåtest statistiskt säkerställa sambandet mellan nedskrivningar och VD-byte under perioden. Signifikansvärdet uppgick till 0,010, vilket med bred marginal understiger 0.05. När vi testade sambandet årsvis visade det sig att år 2001 ej var signifikant. Signifikansnivån uppgick till 0,407, pga att det verkliga värdet, med knapp marginal, överskred det förväntade värdet (Se appendix 1). Helheten av analysen blir, trots att år 2001 inte uppvisar signifikans, att resultatet styrker de samband vi fann i vår första dokumentstudie. Resultaten kan förklaras utifrån samma teoretiska resonemang som vi förde i den första dokumentstudien angående delhypotes 1b.

Vår hypotes om att företag genomför nedskrivning i samband med VD-byte, kan inte förkastas.

5.4 Analys huvudhypotes

Huvudhypotes : Det finns andra faktorer än befintlig lagstiftning och Redovisningsrådets rekommendationer som påverkar nedskrivning av goodwill

Som vi tidigare beskrivit i kapitel tre har vi, för att testa vår huvudhypotes, valt att bryta ner den i fyra delhypoteser. Resultaten av testerna i våra två dokumentstudier har vi tidigare i detta kapitel analyserat. I vår första dokumentstudie testade vi fyra delhypoteser. Tre av dessa fyra kunde vi inte förkasta. Att vi inte kunde förkasta delhypoteserna VD-byte och negativt resultat indikerar att det finns andra faktorer än befintlig lagstiftning och Redovisningsrådets rekommendationer som påverkar nedskrivning av goodwill. Utöver dessa delhypoteser har vi inte heller kunnat förkasta börsnedgång. Lågkonjunktur däremot uppvisade inget samband i våra tester och förkastades därmed.

Resultaten från våra test av delhypoteserna 1a och 1b, i vår kompletterande studie, visar samma resultat som vår första. Detta utfall styrker resultaten från den första dokumentstudien. Vi kan utifrån vår analys konstatera att det finns samband mellan nedskrivning av goodwill och de delhypoteser vi inte förkastat. I dessa fall har vi genom våra test statistiskt kunnat säkerställa sambanden. Med tanke på att våra test visar på att det existerar samband. Våra test visar att det existerar samband, men inte hur starka sambanden är.

Ovanstående resonemang leder till att vår huvudhypotes om att det finns andra faktorer än befintlig lagstiftning och Redovisningsrådets rekommendationer som påverkar nedskrivning av goodwill, inte kan förkastas.

5.5 Kapitelsammanfattning

Analysen är uppdelad i två avsnitt, ett för vardera dokumentstudie. I den första dokumentstudien testade vi alla fyra delhypoteser. I analysen fann vi samband i alla delhypoteserna utom lågkonjunktur. Sambanden mellan nedskrivning av goodwill och delhypoteserna negativt resultat, VD-byte och börsnedgång indikerar att det finns andra faktorer än befintlig lagstiftning och Redovisningsrådets rekommendationer som påverkar nedskrivning av goodwill. Sambanden visade en signifikansnivå som innebar att de dessutom kunde statistiskt säkerställas. Däremot förkastade vi delhypotesen lågkonjunktur pga av att testet inte uppvisade något samband.

Utifrån resultaten i den första dokumenstudien valde vi att göra en kompletterande dokumentstudie. Denna studie omfattade enbart perioden 2000 till 2002 och därmed testade vi endast delhypoteserna negativt resultat och VD-byte. Testen uppvisade återigen på starka samband och styrker därmed de resultat från den första dokumentstudien. I denna studie testade vi även delhypoteserna årsvis. Dessa tester uppvisade signifikanta samband under alla år utom ett. Analysen av testresultaten leder till att vi inte kan förkasta vår huvudhypotes.

- 6 -

Slutsatsdiskussion

I detta kapitel utgår vi från analysen i föregående kapitel och drar slutsatser kring våra hypoteser. Vidare förs en diskussion om dessa slutsatser. Denna diskussion omfattas även av egna reflektioner. Kapitlet avslutas med förslag till vidare forskning.

6.1 Slutsats

Utifrån de teorier vi nämnt kan det konstateras att företagsledningens beslut dagligen påverkas av både interna och externa intressenter. I grunden tillsätts ledningen i företaget av aktieägarna till följd av att företaget växt och ägarna inte vill, eller kan vara ständigt närvarande för att skydda sina intressen. Detta förhållande leder till att ledningens beslut påverkas av aktieägarnas huvudintresse, dvs att erhålla avkastning. Samtidigt som ledningen måste ha aktieägarnas krav i åtanke måste den också ta hänsyn till övriga intressenter. Det kan exempelvis vara så att företagsledningen måste uppvisa resultat för att möjliggöra låntagande hos ex banker i framtiden. Aktieägarna har begränsade möjligheter att kontrollera att företagsledningen fullgör sina skyldigheter och tar sitt ansvar fullt ut. Detta skapar en möjlighet för ledningen att handla opportunistiskt. Detta beteende ger sig uttryck enligt Watts och Zimmerman (1986) i att företagsledningen väljer den redovisningsmetod som på bäst sätt uppfyller deras egna syften. Till detta kan läggas att företagen och dess ledning påverkas av det klimat de verkar i, dvs rådande konjunkturläge och börsklimatet som råder.

I vår analys, har vi för att realisera vår uppsats syfte, försökt påvisa att nedskrivning av goodwill påverkas av andra faktorer än rådande lagstiftning och Redovisningsrådets rekommendationer.

Vad säger då våra resultat? Jo, resultaten av våra två dokumentstudier indikerar att omständigheterna kring VD-byte och det resultat företaget uppvisar påverkar nedskrivning av goodwill. Dessa indikationer följer av de samband vi statistiskt kunnat säkerställa i våra tester. Vad är det då som kan ligga till grund för dessa samband? Att företag skriver ned i samband med VD-byte kan, som vi ser det, angripas från två håll. Dels kan det vara så att egenintresset styr VD:s beslut. En

nyttillträdd VD har enligt oss starka incitament att se till att företaget genomgår ett s k "stålbad". Orsak till detta är att den nye VD:n, efter tillträddandet, vill visa handlingskraft gentemot företagens omgivning. Dessutom får han/hon större möjligheter att uppvisa bättre resultat i framtiden och på så vis öka chanserna till bonus. Ytterligare ett argument är att den nyttillträdde VD:n har då möjlighet att skylla beslutet om nedskrivning av goodwill på att han/hon "städar upp" efter den föregående VD:n. Detta resonemang bygger vi på rapport som Healy (1985) presenterat.

En anledning till att den avgående VD:n inte skrivit ned, trots att behov funnits, kan bero på att han/hon velat erhålla så hög bonus som möjligt innan avgång och struntat i vad som är bäst för företaget. Vi tror att det är egenintresset som påverkar både den avgående och den nyttillträdde VD:n. Vare sig beslutet handlar om att göra nedskrivning eller att avstå. Detta resonemang indikerar att företagsledningens beslut påverkas av andra faktorer än lagar och rekommendationer.

En annan synvinkel som kan förklara detta samband är att det kan antas att VD-byten ofta görs i samband med att företagen går dåligt. Om detta är fallet är det inget orimligt antagande att beslutet om nedskrivning ändå hade fattats, oavsett om VD-byte gjorts eller ej, till följd av att genereringen av kassaflöde är sämre.

Resultatet från våra tester visar att företagen väljer att göra nedskrivningar när de uppvisar negativt resultat. Att så är fallet kan bero på olika anledningar. En möjlig förklaring kan vara att bonuskontrakten bygger på att företagsledningen måste uppnå en viss resultatnivå för att överhuvudtaget erhålla någon bonus. När så är fallet tenderar företagsledningen, enligt Healy (1985) som Scott (2003) hänvisar till, att försämrade resultaten ytterligare när de ändå inte har någon möjlighet att erhålla bonus. Även detta resonemang grundar sig på ledningens egenintresse. Samtidigt som våra resultat styrker Healy's resonemang, styrks våra resultat av Healy's rapport.

En annan förklaring kan vara det s k "stålbadet". Detta resonemang för Hendriksen och Van Breda (1992) där de menar att företag tenderar att skriva ned allt de kan när intäkterna är låga för att på så sätt öka möjligheten att uppvisa positivt resultat i framtiden. Dessutom kan det vara så att eftersom företagen uppvisar negativa resultat kan de förmodligen inte ge någon utdelning till aktieägarna. Vi anser att företagsledningen har starka skäl att utnyttja situationen och på så sätt skriva ned goodwill och försämrade resultatet ytterligare, för att öka möjligheterna att ge utdelning till aktieägarna nästa år.

I vår första dokumentstudie testade vi ytterligare två delhypoteser, nämligen lågkonjunktur och börsnedgång. Av dessa två kunde vi statistiskt säkerställa samband mellan börsnedgång och nedskrivning av goodwill. När vi funderade över våra hypoteser trodde vi att nedskrivning av goodwill även skulle påverkas av lågkonjunktur med stöd utifrån Lundbergs (1994) resonemang att företag i lågkonjunktur sanerar bort felinvesteringar. Detta har dock inte varit fallet. Det är

anmärkningsvärt att våra tester motsäger Lundbergs resonemang. Dessa motsägelser gör att vi ifrågasätter Lundbergs resonemang. En förklaring till skiljaktigheten kan vara att den metod vi valde för att dela in hög- respektive lågkonjunktur var missvisande.

En anledning till att företag skriver ned i högkonjunktur kan vara att företagsledningen, som Watts och Zimmerman 1986 säger, väljer en redovisningsmetod som skjuter fram den rapporterade vinsten, i syfte att undvika politiska kostnader, som t ex skatter. Nedskrivning av goodwill i högkonjunktur kan samtidigt indikera att de företag som gjort nedskrivning i vår studie, följer rådande regelsystem. Det kan ju vara så att de spår sämre generering av kassa-flöde till följd av att de ser att en vikande konjunktur är på väg.

Att företag skriver ned goodwill vid börsnedgång och inte vid lågkonjunktur kan, som Copeland, Koller och Murrin (2000) säger, bero på att marknaden anses agera rationellt, vilket innebär att en börsnedgång indikerar att en vikande konjunktur är på väg. Denna slutsats är i enlighet med vad RR 17 säger. Där stadgas att värderingen av goodwill skall bygga på diskonterade framtida kassa-flöden. Om företagsledningens bonuskontrakt baseras på optioners eller aktiekursens utveckling anser vi att incitament uppstår till att skriva ned goodwill i börsnedgång. Om börsnedgången medför att ingen bonus betalas ut pga att optionen blir värdelös eller aktiekursen inte uppnår en viss nivå kan företagsledningen lika väl skriva ned goodwill och försämra resultatet ytterligare. Det bör poängteras att Copeland et al. (2000) anser att aktiemarknaden reagerar positivt när företag skriver ned dåliga investeringar, trots att vinsten minskar på kort sikt. börskursen kan. Att företagen skriver ned goodwill i börsnedgång indikerar att lagar och rekommendationer följs.

Sammanfattningsvis kan vi inte utifrån våra testresultat avgöra om företagen följer rådande regelsystem eller inte, vid nedskrivning av goodwill. Men däremot indikerar sambanden att det finns andra faktorer än rådande regelsystem som påverkar beslut om nedskrivning av goodwill.

Vad är då anledningen till att dessa samband finns och att de indikerar att det finns andra faktorer, än lagar och rekommendationer, som påverkar? Ett svar på frågan kan vara att rådande regelsystem tillåter företag i allmänhet, och dess ledning i synnerhet, att operera i en s k "gråzon".

Vad grundar vi då detta antagande om att det existerar en gråzon? Oavsett konjunkturläge eller börsklimat har företagsledningen, enligt regelsystemet om goodwill, en frihet att själva bedöma framtida generering av kassaflöde. Därmed har ledningen alltid en möjlighet att, på ett eller annat sätt, motivera en nedskrivning av goodwill. Vidare kan företagsledningen alltid hävda att en värdenedgång av goodwill inte är bestående, utan endast tillfällig, och därmed avstå från att skriva ned.

Figur 6.1 Egenkonstruerad modell över hur vi tror att det ser ut idag.

Detta spelrum, eller det som vi kallar "gråzon", åskådliggörs i figur 6.1, ger företagsledningen olika möjligheter. Det bör poängteras att en "gråzon" nödvändigtvis inte behöver vara något negativt. Den blir först negativ då den utnyttjas felaktigt.

Existensen av denna "gråzon" skapar möjligheter för ledningen att agera opportunistiskt. Ett färskt bevis på opportunistiskt beteende är de händelser som uppdagades i Skandia nyligen. Där visade det sig hur långt företagscheferna var beredda att gå för att öka sin bonus på bekostnad av företaget och dess omgivning. Vi anser, utifrån våra teorier, att företagsledningens egenintresse och girighet påverkar deras beslutsfattande. Men i hur stor utsträckning påverkar detta beslutsfattandet? Ett s k "stålbud" är enligt Hendriksen och Van Breda (1992) ett exempel på hur företagen manipulerar gällande regler. I en sådan process tenderar företagscheferna att skriva ned allt de kan när intäkterna är låga för att på så sätt öka möjligheten att uppvisa positivt resultat i framtiden. Utifrån dessa tankegångar tolkar vi det som att företagsledningen utnyttjar rådande regelsystem så långt som det är möjligt. Som vi ser det kan nedskrivning av goodwill vara en transaktion där företagsledningen utnyttjar regelsystemets gråzon för att tillgodose sitt eget behov. Ett exempel är att företagsledningen väljer att göra nedskrivningen vid ett tillfälle som passar dem bäst.

Av de företag som omfattades av våra studier gjorde merparten inga nedskrivningar. Sambanden som indikerar att det finns andra faktorer än rådande regelsystem är aktuella för de företag som gjort nedskrivningar. Är det då rimligt att tro att det inte föreligger något nedskrivningsbehov av goodwill bland de företag som inte gjort nedskrivningar? Detta kan vi inte besvara utifrån våra tester. Men det kan tänkas att företagsledningen utnyttjar den gråzon, som existerar, för att avstå nedskrivning av goodwill, trots att nedskrivningsbehov föreligger.

Våra teorier pekar på att börsnedgång och högkonjunktur indikerar att en vikande konjunktur är på väg och därmed kan det antas att behovet av nedskrivningar ökar. Vad är då anledningen till att de avstår? En tänkbar orsak kan vara att företagsledningen väljer att avstå nedskrivning i börsnedgång och högkonjunktur för att tillgodose sina egenintressen. Ett exempel kan vara att deras bonus är kopplad till resultatet och därmed har de ett incitament att inte skriva ned.

Figur 6.2 visar på det ultimata förhållandet, dvs att gråzonen inte i lika stor utsträckning möjliggör för ledningen att fatta beslut utifrån deras egenintresse.

Figur 6.2 Egenkonstruerad modell över hur regelsystemet skall fungera.

Utifrån diskussionen om att lagar och rekommendationer innehåller en gråzon, som tillåter företagsledningen att fatta beslut utifrån egenintresse, anser vi att det finns behov av en förändring av de regler vi har idag, beträffande nedskrivning av goodwill. Ett tecken på att denna förändring är på väg, är utvecklingen i USA, där FASB har beslutat att slopa avskrivningar av goodwill och i stället valt att införa årsvisa prövningar av goodwillvärdet. Dessa strängare regler säger, oavsett om värdenedgången av goodwill är bestående eller tillfällig, att företagsledningen måste skriva ned goodwillvärdet. En möjlig förändring av dagens regelsystem skulle kunna vara att införa årsvisa prövningar och därmed, som vi ser det, minska företagsledningens möjligheter att utnyttja gråzonen.

Vad har då våra resultat bidragit med? Resultaten från vår studie styrker i stor utsträckning de teorier vi nämnt samt vad forskare i USA kommit fram till. Vi anser att resultaten i stor utsträckning kan generaliseras på företag i vår rampopulation. Huruvida vi kan generalisera till målpopulationen är svårt att säga. Vi tror att dessa mönster även går att finna i målpopulationen. Utifrån detta anser vi att de resultat vi presenterat är av intresse för Redovisningsrådet och lagstiftare till följd av diskussionen kring den existerande gråzonen. Vidare skulle även investerare och analytiker kunna använda sig av resultaten för att, i samband med värderingar beakta företagsledningens spelrum när det gäller goodwill. Resultaten kan fungera som en signal att revisorn i sin granskning bör titta närmare på värderingen av goodwill samt företagsledningens motiv att skriva ned goodwill, eller inte.

6.2 Fortsatt forskning

Under arbetets fortskridande har vi funderat på ett antal problemområden som skulle kunna vara intressanta att forska vidare inom. Synpunkterna om goodwill är omfattande, men den generella synen är att det är en komplex tillgång.

En fallstudie som omfattar ett antal företag som gjort nedskrivningar i stil med den som Atlas Copco gjorde skulle kunna ge en annan infallsvinkel. I en sådan studie skulle man kunna titta på omständigheterna som råder före och efter nedskrivningen. Hur aktiekursen utvecklas, företagsledningens bonuskontrakt, resultatutveckling, rådande konjunkturläge skulle kunna vara intressanta variabler att studera ytterligare.

När vi granskade årsredovisningarna upptäcktes att företaget Ångpanneföreningen under ett tillfälle under perioden 1990 till 2002 genomförde en omstrukturering av verksamheten. Denna omstrukturering omfattade både VD-byte och nedskrivning av goodwill vilket inte genomförts åren innan omstruktureringen. Utifrån detta iakttagande anser vi att det skulle vara intressant att studera omständigheterna kring omstruktureringar av företags verksamhet. Kan

det vara så att företag gör nedskrivning av goodwill i samband med omstruktureringar för att på så sätt skylla kostnaden på just omstruktureringen?

Vi har behandlat att ägarna och andra intressenter har intresse i företaget. Enligt Nilsson (1999) kan ett svagt ägarinflytande bero på att deltagandet på bolagsstämmor är ovanligt och ett stort indirekt ägande i företag via fonder. Den verkställande ledningen kan då dominera starkt i företaget och deras egenintresse blir därför stort. Ett intressant ämne för vidareforskning skulle kunna vara att undersöka om en stark respektive svag ägarbild skulle påverka företagsledningens beslut om nedskrivning av goodwill.

Dagligen förs en debatt om hur företagen manipulerar resultaten. Exempel på det är att företag ibland bortser från omstruktureringarkostnader och jämförelsestörande poster för att på så sätt redovisa bättre resultat. Utifrån våra teorier, som säger att ledningen handlar opportunistiskt om möjlighet ges, skulle en möjlig forskning kunna vara att studera hur resultatet redovisas beroende på vad bonuskontrakten baseras på. De kan exempelvis baseras på rörelseresultat, tillväxtnått, aktiens utveckling etc.

Denna idé grundar sig inte på nedskrivning av goodwill utan vi fick den i samband med Scotts (2003) resonemang om att det är viktigt för revisorer att förstå vinststyrning, för det öppnar möjligheten att förstå hur användbar vinsten är, både som rapportering till investerare och kontraktering.

6.3 Kapitelsammanfattning

Resultaten av våra två dokumentstudier visar att det finns andra faktorer än rådande lagstiftning som påverkar nedskrivning av goodwill. Det som påvisar att så är fallet är de samband vi funnit mellan nedskrivning av goodwill och delhypoteserna negativt resultat och VD-byte. Vad är då anledningen till att andra faktorer än dagens regelsystem påverkar nedskrivning av goodwill? Som vi ser det tillåter regelsystemet ett spelrum, som vi benämner gråzon, som företagsledningen kan utnyttja för att tillgodose sitt egenintresse. Utifrån våra tester kan vi inte säga att dagens regelsystem skall ändras men de indikerar att det finns ett behov av förändring.

REFERENSLISTA

Publicerade källor:

- Andersson, P., & Elsässer B. (1997). *Svensk samhällsekonomi*. SNS förlag: Stockholm
- Aronsson, Å. (1994). *SPSS för Windows: En introduktion*. Studentlitteratur: Lund
- Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Studentlitteratur: Lund
- Bruzelius, L., & Skärvad, P-H. (1989). *Integrerad organisationslära*. (6:e uppl.). Studentlitteratur: Lund
- Carlsson, B. (2000, november, 2). Luftslotten på väg att rasa, *DN*, s.C01
- Copeland, T. Koller, T. Murrin, J. (2000). *Valuation: Measuring and managing the value of companies*. (3:e uppl.). John Wiley: New York
- De Geer, Hans. (2003). Den obegripliga girigheten. *Management Magazine*, nr 6
- Douma, S., & Schreuder, H. (1998). *Economic Approaches to Organizations*. Prentice Hall: Hemel hempstead
- Elsässer, B. (1985). *Nationalekonomi*. (3:e uppl.). *Natur och kultur: Stockholm*
- Enström, S. (1999). Vädering av kunskapsföretag. *Balans*, nr. 3
- FAR, 2002. *FAR:s samlingsvolym 2002*. Stockholm: FAR Förlag AB.
- Fitzroy, F. Acs, Z. Gerlowski, D. (1998). *Management and Economics of Organization*. Prentice Hall: Europe
- Fregert, K., & Jonung, L. (2003). *Makroekonomi: Teori, politik och institutioner*. Studentlitteratur: Stockholm
- Hatch, M-J. (1997). *Organisationsteori*. Studentlitteratur: Lund
- Hendriksen, E., & Van Breda, M. (1992). *Accounting theory*. Irwin, Cop: Homewood, Ill
- Holme, I. M., & Kron Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik*. Studentlitteratur: Lund
- Sveriges rikes lag*. (2003) Nordstedts juridik AB: Stockholm
- Johansson Rankin, C. (2001). Redovisning av goodwill. *Balans*, nr. 10

- Körner, S. Wahlgren, L. (1996) *Praktisk Statistik*. Studentlitteratur: Lund
- Laurelli, R. Örtengren, J. Ångström, L-J. (1990). *Ordbok för affärsfolk*. Liber: Malmö
- Lekvall, P. & Wahlbin C. (2001). *Information för marknadsföringsbeslut*. IHM Publishing: Göteborg
- Lundberg, E. (1994). *Ekonomiska kriser förr och nu*. (2:a uppl.) SNS: Stockholm
- Malmkvist, P. (2002, juli, 7) Dags för jakt på siffertal, *DN*
- Mathews, M., & Perera, M. (1996). *Accounting theory and development*. (3:e uppl.). Nelson: Melbourne
- Nilsson, S-A. (1998). *Redovisning av goodwill*. University Press: Lund
- Nilsson, S. (1999). *Redovisningens normer och normbildare*. Studentlitteratur: Lund
- Olsson, J., & Skärvad, P-H,. (1999). *Företagsekonomi 99*. Liber ekonomi: Malmö
- Redovisningsrådets rekommendationer nr. 17
- Rundfelt, R. (2001). *Tendenser i börsbolagens årsredovisningar*. Stockholms fondbörs: Bokföringsnämnden: Stockholm
- Saunders, M. Lewis, P. Thornhill, A. (2003). *Research Methods for Business Students*. Prentice Hall: Harlow
- Scott, W. R. (2003). *Accounting Theory*. Prentice Hall: Toronto
- Smith, D. (2000). *Redovisningens språk*. Studentlitteratur: Lund
- Svenning, C. (2000). *Metodboken*. Conny Svenning och Lorentz förlag: Eslöv
- Svenska Börsbolag. (2002).Föreningen Aktiespararna & Compro Media AB:
- Watts, R., & Zimmerman J. (1986). *Positive Accounting Theory, CTA*. Prentice Hall: New Jersey
- Westman, H. (2003, november, 17) Hög bonus största hotet mot VD, *Di*
- Wärneryd, K-E. (2001). *Stock-market psychology: How people value and trade stocks*. E. Elgar: Cheltenham

Opublicerade källor

Ekstrand Joakim (2003), Univ.adjunkt i nationalekonomi på Institutionen för Ekonomi på Kristianstads Högskola

Elektroniska källor

<http://www.ekonomi24.se>, (2002, oktober, 24).

<http://www.riksbanken.se>, (2002, november, 30)

<http://www.privataaffärer.se>, (2002, november, 30)

<http://prv.se>, (2002, oktober, 21)

Appendix 1 – Resultat från den kompletterande dokumentstudien årsvis

Fördelning mellan nedskrivningar och VD-byte under åren 2000 till 2002

År	Nedskrivning		Observationer i urvalet	
	Frekvens	%	Frekvens	%
2000 VD-byte	9	47	49	24
Ej VD-byte	10	53	159	76
Summa	19	100	208	100
Pearson Chi-Square	0,010			
2001 VD-byte	7	22	35	17
Ej VD-byte	25	78	173	83
Summa	32	100	208	100
Pearson Chi-Square	Ej signifikant			
2002 VD-byte	13	35	37	18
Ej VD-byte	24	65	171	82
Summa	37	100	208	100
Pearson Chi-Square	0,002			

Fördelning mellan nedskrivningar och negativt resultat under åren 2000 till 2002

År	Nedskrivning		Observationer i urvalet	
	Frekvens	%	Frekvens	%
2000 Negativt resultat	10	53	58	28
Positivt resultat	9	47	150	72
Summa	19	100	208	100
Pearson Chi-Square	0,012			
2001 Negativt resultat	25	78	85	41
Positivt resultat	7	22	123	59
Summa	32	100	208	100
Pearson Chi-Square	0,000			
2002 Negativt resultat	29	78	94	45
Positivt resultat	8	22	114	55
Summa	37	100	208	100
Pearson Chi-Square	0,000			

Appendix 2 – Företag i urvalsgruppen

Företag 1-70 ingår i den första dokumentstudien. Företag 1-208 ingår i den kompletterande dokumentstudien.

1	ABB	36	Wihlborgs	71	Skistar
2	Atlas Copco	37	Bergman & Beving	72	Tele2
3	Beijer Alma	38	Elektronikgruppen	73	Teleca
4	Cardo	39	OEM	74	Telelogic
5	Electrolux	40	Bilia	75	Tornet
6	Finnveden	41	Brio	76	Jeeves
7	Haldex	42	H&M	77	KMT
8	Itab	43	Borås Wäveri	78	Klippan
9	Kabe	44	Fenix Outdoor	79	KnowIT
10	Nolato	45	Broström	80	Labs2
11	Sandvik	46	Active Biotech	81	Ledstiernan
12	Seco Tools	47	Astra Zeneca	82	Ljungbergs
13	SKF	48	Tricorona	83	Malmbergs Elektriska
14	SSAB	49	Ångpanneföreningen	84	Mandator
15	Tivox	50	Bong	85	Maxim
16	Trelleborg	51	Elanders	86	Meda
17	VBG	52	Intellecta	87	Modul 1
18	Westergyllen	53	Strålfors	88	MSC konsult
19	Volvo	54	VLT	89	MTV
20	CF-Berg	55	Geveko	90	MultiQ
21	Holmen	56	Industrivärden	91	Nefab
22	Rottneros	57	Investor	92	Net Insight
23	SCA	58	Latour	93	Nibe
24	Stora Enso	59	Ratos	94	Nilörngruppen
25	Custos	60	Öresund	95	Nocom
26	Enea	61	Handelsbanken	96	Nordnet
27	WM-Data	62	SEB	97	North Atlantic
28	NEA	63	OMH	98	Novotek
29	Hufvudstaden	64	Skandia	99	Opcon
30	JM	65	Kinnevik	100	Optimail
31	Lundbergs	66	Midway	101	Axfood
32	NCC	67	Ericsson	102	Biacore
33	Peab	68	Nokia	103	Castellum
34	Skanska	69	IBS	104	Cloetta Fazer
35	Wallenstam	70	Beijer electronic	105	Drott

106	Invik	141	Cherry	176	Bure
107	Karlshamns	142	Clas Ohlsson	177	Elekta
108	Karo Bio	143	Consilium	178	Getinge
109	Kungsleden	144	CTT Systems	179	Gunnebo
110	LGP Allgon	145	Cybercom	180	Hexagon
111	Medivir	146	Daydream	181	Höganäs
112	MTG	147	Diamyd Medical	182	Lindex
113	Munters	148	Digital Vision	183	Sardus
114	New Wave	149	Doro	184	SAS
115	Observer	150	Duroc	185	Scania
116	Padox	151	Ortivus	186	Scribona
117	Proffice	152	Partnertech	187	Ticket
118	Q-med	153	Poolia	188	Tieto Enator
119	Saab	154	Precise Biometrics	189	Enlight
120	Sectra	155	Prevas	190	Expanda
121	Traction	156	Pricer	191	Fagerhult
122	Trio	157	Salus Ansvar	192	FastPartner
123	Vostok Nafta	158	Sapa	193	Feelgood
124	Wedins Skor	159	Scanmining	194	Fingerprint
125	Wilh Sonesson	160	Semcon	195	Framfab
126	Xponcard	161	Senea	196	Frango
127	Acom	162	Sintercast	197	Freetel
128	Frontec	163	Softronic	198	Gorthon Lines
129	ACSC	164	Svedbergs	199	Graninge
130	Adera	165	Svolder	200	Havsfrun
131	Affärsstrategerna	166	Sweco	201	Heba
132	Artimplant	167	Switchcore	202	HiQ International
133	Avanza	168	Säkl	203	HL Display
134	B &N	169	Nexus	204	Hoist
135	Biogaia	170	Teligent	205	Icon Medialab
136	Biolin	171	Autoliv	206	IFS
137	Biophausia	172	F-Sparbanken	207	Intentia
138	Boss Media	173	Gambro	208	Assa Abloy
139	Capona	174	Securitas		
140	Cashguard	175	Swedish Match		